

SUPERINTENDENTER OCH BISKOPAR

1. Mag. **Petrus Steuchius** (1647-83), var född 8 maj 1605 på skattegården Speteby i Lerbo socken i Södermanland. Fadern häradsfogden Erik Pedersson Stök hade tidigare kämpat såsom höfvitsman för en fennika knektar under hertig Carl vid Stångebro och i Lifland, där han blef skadad i högra armen, modern Maria Nilsson var borgardotter från Nyköping. År 1615 sändes sonen till Nyköpings skola och anförtrodde i morfaderens Nils Borgares vård. Vid 15 år intogs han i Strängnäs katedralskola, fullbordade här sina skolstudier och inskrefs som student i Upsala 18 aug. 1624. Blef efter raskt bedrifna teologiska och filosofiska studier prästvigd i Strängnäs af biskop L. Paulinus 14 okt. 1629, men återvände till Upsala för att aflägga återstående prof för filosofiska graden samt promoverades till fil. magister 1632. Följande år utn. till lektor i fysik vid Strängnäs gymnasium, men då tjänsten ej skulle tillträdas förrän år 1635, begaf han sig på en resa till Tyskland för att vid universiteten i Rostock och Wittenberg fullkomna sin lärda bildning. Tillträdde 3 sept. 1635 sitt lektorat med ett introduktionstal »De dignitate physices» och beklädde löpande året 1637 rektoratet vid gymnasiet. År 1638 befordrad till teologie lektor och prebende-pastor i Fogdö och Helgarö församlingar och till kontraktsprost 1639. Vid prästmötet i Strängnäs 1644 presiderade han för synodalafhandlingen »De peccato in genere et specie». Disputationsakten hedrades af drottning Christinas egen närvaro, och det är mer än troligt, att den framstående lärdom och skicklighet, Steuchius vid detta tillfälle ådagalade, gaf drottningen anledning att jultiden samma år utnämna honom till sin hofpredikant. Han fick ock härmed, genom ett senare medgifvande, förena sin förra khdebefattning å Fogdön. Såsom hofpredikant gjorde han sig synnerligen omtyckt, och då frågan om superintendenturen öfver Hernösands nya stift kom före i riksrådet, föreslog drottningen själf honom såsom lämplig till denna tjänst, hvarå han erhöll fullmakt 3 juni 1647 och enligt särskild skrifvelse skulle tillträda 14 sept. s. å. I fullmakten¹ föreskrefs, att han skulle hafva

---

¹ Afskrift hos GÜNTHER (UB. W. 913).

sitt prästebohl och säte i Hernösand och hafva Säbrå gäll till annex samt därtill 712 daler silfvermynt till årligt underhåll af landsens ordinarie räntor. Senare tillkom behållen kronospanmål från Ytterlännäs och Bjertrå kyrkohärbergen såsom godtgörelse för de vidlyftiga visitationsresor, han måste företaga i sitt vidsträckta stift.¹

Vid ankomsten mötte honom mycket organisationsarbete. Hvarken Hernösands eller Säbrå pastorater voro lediga. At deras kyrkoherdar måste först beredas transport till andra lägenheter. Sålunda blef Hernösands kyrkoherde befördrad till Torsåker 1649 och Säbrås innehafvare 1648 till kyrkoherde i Segerstad i Helsingland. Säbrå prästgård kom emellertid närmast att blifva superintendentens egentliga säte. Viktigaste frågan därefter gällde organisationen af ett konsistorium vid superintendentens sida. Då vid denna tid Hernösand allenast hade en trivialskola, riktades hans bemödande att få skolan utvidgad, och härvid kom den tilltänkta och samtidigt förberedda allmänna reformen af rikets alla läroverk honom till synnerlig hjälp. Redan den 5 mars 1648 hade drottning Christina beviljat anslag åt en teologie lektor, men sedan den nya skolordningen af den 7 aug. 1649 utfärdats, erhöll Hernösand ett fullständigt gymnasium med sju lektorer, försedda med rikligt underhåll och därmed var ock konsistoriefrågan på ett snabbt och förvånansvärdt lyckligt sätt löst, tack vare den ynnest, i hvilken den handlingskraftige och nitiske stiftschefen stod hos drottningen. I samband härmed hade han af regeringen (5 mars 1648) lyckats utverka ett årligt anslag af 70 t:r spanmål, hvaraf hälften skulle användas till uppbyggande af ett synodalhus, där konsistorium kunde sammanträda och prästmöten hållas, den andra hälften till iståndsättande och vidmakthållande af Hernösands då förfallna kyrka.

En ingående skildring af hans verksamhet inom stiftet är ej vidare möjlig, enär Hernösands Domkapitels äldsta protokoll och handlingar genom vådeld och ryssarnas framfart blifvit förstörda. Från Petrus Steuchius' långa superintendenttid återstå protokollen allenast från dec. 1660 till dec. 1664. Strödda från olika håll samlade konsistorieskrifvelser och andra notiser få ersätta allt det förlorade. Vi se emellertid huru han med rastlös ifver tog sig an sitt stift. Redan år 1648 finna vi honom visiterande i Jämtland längst uppe i Undersåker, i Ragunda 1653 och öfver hela Jämtland och Härjedalen 1661, i Norrbotten 1649 och 1655, samt i samband därmed i lappmarken, där ingen visitator förr varit. För detta ändamål vinnlade han sig att äfven lära lappska och finska språk-

---

¹ Kgl. bref 15/11 1649.

ken. Öfverallt sökte han med vaken blick rätta hvad som brast, men också bestraffa försumlighet och laglöshet såväl bland prästerskap som menighet. Det var ock att vänta, att han härvid skulle röna motstånd af en befolkning, som väl höll kristendom och kyrka i vördnad, men varit van att i mycket gå sina egna vägar. För att bryta sådant motstånd grep han äfven till kraftiga medel. Tredskande prästmän sattes några dagar i konsistoriets prubba eller suspenderades. Då församlingsborna ej ville fullgöra sin skyldighet emot sitt prästerskap, togs kyrknyckeln ifrån dem. Till en visitation, som Steuchius höll i Torsåker 1663, hade högst få församlingsbor infunnit sig. Vid sin hemkomst till Hernösand skref han till församlingens pastor, att han skulle hålla sina kyrkor 6 veckor stängda, emedan de så skamligt föraktat visitationstimman, att knappt en tiondedel kommit tillstädes. Gudstjänsten skulle under tiden hållas i sockenstugan eller under baran himmel, undantagandes infallande bönedag.¹ Där ej kyrkostraff förslog, tog han den världsliga makten till hjälp. Såsom exempel meddela vi ett utdrag ur en skrifvelse från Hsands domkapitel till guvernören grefve Johan Oxenstjerna dat. 26 maj 1661, tillika ett prof på det kraftiga språk, som i den tidens offentliga handlingar kunde begagnas. En bonde i Piteå församling ville ej underkasta sig det honom ådömda kyrkostraffet; i anledning häraf skrifver nu superintendenten: »Såsom wi för den skuld väl förstå, att kyrckioplicht icke specker sådana knaakhalsar med mindre politiskt poen och fengselset kommer dertill, som bättre plägar olydige till lydno bringa, länder härmed Ers Greflige Excellentz vår undertjänstlige begäran, Ers Grefl. Excellentz gunstigt täcktes uppå dragandhe kall och embetets wegnar demandra them som vederböhre på den landzorthen, thet dhe räckia ministerio handen till at späckia och till lydno bringa denne och jempnlijke sturske sällar, besynnerliga om han (: som väl troligit vara kann och aff en förhärdadh sälle til at förmoda:) vidare kyrckiostraff wedersäger».² De obehagliga tvister, som stundom af skilda anledningar yppade sig bland hans konsistoriales, hade han all möda att afstyra. Hans egen person skonades därvid ej heller. Vid ett tillfälle år 1661 yttrade han, »att han ej utan klagan tid efter annan hör mycket förtal om sig, såsom den där icke umginge med rättrådighet uti sitt anförtrodde ämbete, där han likväl vill och kan tryggeligen contestera Gud och hvar ärlig ämbetsman, hur han nu i 14 års tid, utan eget beröm sagdt, hafver det handhaft och förestått med all flit». Särskildt hade lektor P. Nenzelius fällt ett yttrande, »att superintendenten tacklar upp gymnasium med sina mågar». Med

---

¹ Hdpr. 4/7 1663.

² Gefleborgs läns arkiv (i ULA)

förtrytelse tillbakavisar han beskyllningen. »Om skepp plägar man säga att de tacklas, men icke om en ärlig man förfogas till ett ämbete, som han med äran förestå kan, fast om det vore hans mågar eller annans», och hänvisade på, att snarare prosten i Nordingrå (Bozæus) kunde sägas tackla upp gymnasium, »som flera mågar här hafver». Detta torde dock varit en öm punkt i hans eljest samvetsgranna ämbetsförvaltning. Då han ville mot församlingens önskan befordra en af mågarne lektor Holst till khde i Tuna pastorat, fick han mottaga ett skarpt varningsbref från ärkebiskop J. Lenæus, men han föraktade varningen och mågens utnämning lände icke till lycka. Stiftets skolväsen låg honom mycket om hjärtat. Han inrättade år 1650 en mindre barnskola i Oviken, den första i Jämtland, hvilken ägde bestånd tilldess att Frösö skola under senare åren af hans lefnad kom till stånd. Piteå skola förvandlades till trivialskola 1651 och Sundsvalls skola, som sköttes af stadskomministern, fick en särskild lärare. För prästerskapets förkofran höll han träget prästmöten omväxlande i Hernösand och Piteå. För fattiga prästänkors underhåll utverkade han, att den årligen behållna spanmålen i Vibyterå kyrkhärberge därtill anslogs.¹ I egenskap af superintendent bevistade han de flesta af de under hans tid infallande riksdagarne. Såsom närvarande vid kon. Carl X Gustafs kröning erhöll han som kunglig gåfva en silfverkanna vägende 104 lod. På grund af ålder och försvagade krafter anhöll han att med begifvande af stiftets prästerskap få sin son Matthias, då professor i Upsala, till hjälp och vikarie i sitt ämbete, hvartill kon. Carl XI gaf sitt tillstånd och samtycke, men redan den 16 dec. 1683 nedlade den gamle superintendenten sin herdastaf efter en lefnad af 78½ år. Han begrofs i Säbrå kyrka 10 febr. 1684. Om än kan tyckas, att han använde väl kraftiga medel att bringa sitt stift i ordning och skick, så må man besinna, att vid röjning af oländig mark man får taga i med hårdhandskarne, och om ock någon gång skäl till klander varit berättigade, att han tillgodosett sina anhörigas befordran mer än önskligt, står han likväl för oss som en vördnadsvärd föresyn af oförtrutet banbrytande och plikttroget arbete. Med allt sitt allvar var han visst icke otillgänglig, äfven spår af humor kan man upptäcka i hans yttranden. En norrländsk student, som blott en kort tid legat vid Åbo akademi hade på därvarande professorers rekommendation begärt att blifva promoverad. Hans högvördighet höll så före, att professorerna skola tillskrifvas med påminnelser, att de ej måge så snart promovera honom eller andra, som så unge äre, efter man känner honom väl och ej möjligt är, att *i honom flyga kan eruditionem*.²

---

¹ Drott. Christinas br. 18 febr. 1653.

² Hdpr. 2/10 1663.

Till sin församlingskyrka i Säbrå skänkte han en förgylld kalk af silfver och en silfverkanna med sitt och hvardera hustruns namn. Något porträtt af superintendenten Petrus Steuchius synes ej bevarats.

G. 1) 21/9 1635 m. *Brita Ilsbodina*, dotter till prosten i Jäder Matthias Ilsbodinus;

2) 1655 m. *Elisabeth Johansdotter Bruggman*, änka efter guldsmeden Sven Trast.

Barn (alla i förra giftet):

Anna, f. 1636, g. m. lektorn, sedermera prosten i Piteå Ol. Graan; d. 1662.

Margareta, f. 1638, g. m. lektorn, sedermera prosten i Brunflo Jakob Holst.

Brita, f. 1640, g. m. lektorn, sedermera prosten Jakob Eurenus i Nora; d. 1664.

Christina, f. 1642, g. m. lektorn, sist prosten i Luleå Nils Plantin och hans efterträdare därstäd. prosten Esaias Graan; d. i Sollefteå 1718.

Erik, f. 1643, khde i Offerdal; d. 1671.

Matthias, f. 1644, faderns efterträdare, sist ärkebiskop i Uppsala; se nedan.

Johannes, f. 1646 och *Petrus*, f. 1648, förmodligen döda som barn.

Tr.: Latinsk lyckönskingsvers (i *E. Thunii Oratio de invidia* Ups. 1631). De libero hominis arbitrio, præs. *I. Bringius* Ups. 1632 (grad. disp.) - Suspinum sponsæ Christi [likpred. öfver hustru Britha Renhultsdotter begr. i Walby 13/8 1643] Sthm 1644. - De peccato in genere et specie. Stregn. 1644 (synodaldisp.) - Lat. lyckönskan till Steph. Gallius i hans predikan St. Clara minne. Sthm 1645. - Tristis nuntius [likpred. öfver lektorn i Hsand J. Vibonii hustru Brita Bozæa d. 10/1 1662] Ups. s. å. - Cordis Davidici anatomia [likpred. öfver prosten N. Bozeus' hustru Christ. Christiernsdotter d. 1667] Sthm 1668. - Currus & auriga Israelis [likpred. öfver khden i Tuna O. Lidmans hustru Karin Bozæa d. 1668] ib. s. å. - Victoria verbi et ministrorum ejus [likpred. öfver prosten N. Bozæus i Nordingrå] Sthm 1765.

[*Litt.*: *A. Rhyzelius*, Episcoposopia sviogothica, 2. s. 111-12; *Westén*, Sv. Hofcleresiets historia, 1. s. 644; Strengnäs stifts herdaminne af *K. A. Hagström*, 1. S. 294.]

2. Dokt. **Matthias Steuchius** (1683-95), f. på Fogdön¹ 26 okt. 1644, son af företrädaren. Intogs i Hsands skola 1650, men åtnjöt samtidigt handledning af informatorer i föräldrahemmet. Tillika med sin äldre broder Erik inskrefs han 20 okt. 1658 vid Upsala universitet. Efter grundliga filosofiska och teologiska studier och aflagda disputationer promoverad 10 dec. 1668 till fil. mag. med 2:dra hedersrummet. Efter att presiderat för ytterligare en afhandling, anträdde han sommaren 1669 en resa till utländska universitet, hvarunder han särskildt i Helmstadt, Wittenberg och Leipzig, dröjde någon längre tid och genom åhörande af många berömda lärares föreläsningar och i deras umgänge vann riklig näring för sitt spekulativa och kritiska sinne. Härefter drog han till

¹ Enligt personalierna i J. NORDBERG'S likpredikan. I senare biografier uppges han varit född i Sthm.

Jena, Tübingen, Basel och Heidelberg, vände så sin färd till Holland och slutligen till England. Under vistelsen i Oxford utnämndes han 1671 till logices lektor vid Hsands gymnasium. Kort efter hemkomsten i mars 1672 tillträdde han denna befattning och blef samtidigt härmed prästvigd af fadern. Om hösten vald till herredagsman bevistade han årets riksdag. Andre teol. lektor 1673. Läseåret 1674 beklädde han rektoratet vid gymnasiet och var i aug. 1675 närvarande vid kon. Carl.XI:s kröning i Upsala. Understödd af faderns egen rekommendation till en af de lediga professorsbefattningarna i Upsala¹, utnämndes han till logices professor vid universitetet² och installerades i ämbetet 19 sept. 1676. Under de 6 år, han innehade denna lärostol, utvecklade han ovanligt nit och deltog såsom anhängare af Aristoteles läror ifrigt i bekämpande af den Cartesiska riktning, som börjat tränga sig in vid universitetet. Såsom nämndt, blef han på sin åldrige faders begäran och med stiftets samtycke 8 april 1682, förordnad att öfvertaga superintendentämbetet. Innan utnämningen blifvit honom bekant, anhöll han i bref af 13 april hos kansleren Magnus de la Gardie att få kvarstanna vid sin professur till följande vår för att kunna afsluta de kurser, han vid akademien föredrog. I en senare skrifvelse från Stockholm 27 okt. s. å. ser han sig nödsakad hos Kongl. Maj:t begära att Hsands konsistorii rätt måtte med eftertryck skyddas för otidiga ansökningar till de lediga tjänster och lägenheter, som till Konsistoriet höra. Sådana störande ingrepp var tiden rik på, och det hedrar den tillträdande superintendenten, att han hade mod att framlägga denna begäran, helst som kungliga regeringen själf ofta genom s. k. promotorial tidigare själf lagt sig i konsistoriets lagliga utnämningssätt, hvarvid äfven församlingarnas valrätt hade åsidosatts. I början af år 1683 tillträdde han sitt ämbete i Hsand och höll då sitt första prästmöte. Teol. doktor i febr. 1693 vid Upsala mötes 100-årsfest, erhöll han på grund af sitt varma nit och sin outtröttliga verksamhet såsom stiftchef 19 dec. s. å. fullmakt att vara primarie teologie professor och domprost i Upsala, hvarjämte i fullmakten inflöt, att han skulle vara ärkebiskopen behjälplig såväl utom som inom konsistoriet med bibehållande af samma heder, rang och anseende, som han såsom superintendent innehaft. Denna förflyttning, hvilken den kungl. bevågenheten tilltänkt honom och hvilken han ej kunnat afböja, kom troligen till lycka för honom själf ej till stånd. Ty då kon. Carl XI på sommaren 1694 företog sin norrländska resa till Torneå och såväl på upp- som nedresan gästade Säbrå, erbjöd han honom

---

¹ Bref i RA (De la Gard. saml.).

² Utnämningen skedde utom alla förslag, men han måste afstå halfva professorslönen åt e. o. prof. J. Buscagrius (ANNERSTEDT, Ups. univ. hist. 2. s. 165).

i stället Lunds stift, som nu blifvit ledigt efter biskop Papke, hvarpå den kungliga fullmakten dat. Torneå stad 14 juni 1694 följde. Hans afsked från Hsands stift ägde rum 1 maj 1695, då han i konsistoriet höll ett eftertänkligt tal, tackande konsistoriales för den förtrolighet och vänskap dem emellan varit, bad dem vidmakthålla de till stiftets bästa gemensamt fattade besluten och önskade, att de om honom ville hafva ett redeligt omdöme, liksom han ej heller skulle förgäta hvars och ens beröm, hvarpå gymn. rektor M. Mört i ett latinskt tal tackade biskopen för all den möda han haft i sitt arbetes sysslor och önskade honom lycka till det nya ämbetet. Till biskop i Lund invigdes han i Upsala domkyrka 12 följande juni i konungens egen närvaro. Hans följande verksamhet tillhör ej Hsands stift, men präglades af samma nit och kraft, dock under oroligare förhållanden än förr. Genom kon. Carl XII:s fullmakt, dat. 4 dec. 1714, utnämndes han slutligen till ärkebiskop och Upsala universitets prokansler. I denna officiella ställning tillkom honom bland annat att jordfästa kon. Carl samt kröna Ulrika Eleonora och kon. Fredrik. Var promotor vid teol. doktorspromotionen i Upsala 20 mars 1719, talman för prästeståndet vid 1719 och 1720 års riksdagar. Han afled 2 aug. 1730, nära 86 år gammal, och begrofs i Upsala domkyrka med likpredikan af khden i S:t Klara Jöran Nordberg.

Hvad beträffar doktor M. Steuchius' 12-åriga superintendenttid i Hsand, är att märka, att härunder den nya kyrkolagen och ordningen stadfästades. Superintendenten själf se vi för öfrigt företaga täta visitationer än till Norrbotten år 1688, då han i Torneå bland annat förordnade om gudstjänstens fördelning mellan kyrkoherden och kapellanerna, än i Jämtland 1690, då han särskildt inspekterade församlingarnas annexer, där knappast någon biskopsvisitation förekommit. Prästmöten höll han äfven omväxlande i Hsand och Piteå. Efter allt att döma bära hans anordningar här i stiftet vittne om skarp praktisk blick och om större varsamhet och lämpa än faderns. Det porträtt, man äger af honom i Upsala domkapitel, framställer honom såsom en reslig, allvarlig och aktningsbjudande man med långdraget ansikte och kortskuret gråsprängdt hakskägg. I dialektiska ordskiften omtalas han som en skarpsinnig och fruktad motståndare¹, men mera sluten i umgänge.

Vigd 29/6 1673 i Linköping m. *Anna Tersera*, f. 17/3 1653 i Waxala, dr af biskop J. Terserus och Elisabeth Troilia.² Hon afled 24/4 1723 i Uppsala. Af

¹ Tanta enim indole ad philosophiam fuit . . . ut iis, qui cum eo disputabant, facilius esset e labyrinthis sese extricare, quam argumentorum ejus laqueos effugere, si quando res ita postularet. (O. CELSIUS, Oratio parentalis . . . M. Steuchii. Ups. 1730, pag. 11.)

² Bröllopet bevestades af superintendenten Petrus Steuchius. Bruden erhöll af sin

10 barn kommo följande till äldre år och adlades 23/5 1719 under namnet *Steuch*. Släkten lefver än.

Barn:

Jöns, f. i Hsand 3/1 1676, efterträdde sin fader som ärkebiskop, d. 21/6 1742 i Upsala.

Elisabeth, f. 9/12 77 i Upsala, g. m. superintendenten P. Asp i Hsand, se nedan.

Birgitta, f. 19/7 79, g. 1696 m. prof., sederm. domprosten i Linköping Thomas Ihre; d. 21/4 1710.

Matthias, f. 17/11 81, protokollsekreterare i kgl. Senaten¹; d. 6/8 1704, begr. i Lunds domkyrka.

Anna, f. 18/7 84 i Hsand, g. 1) 1699 m. Biskop Bonde Humerus i Lund; 2) m. landshöfdingen och kammarrådet Jonas Wulfenstierna; d. 4/10 1737.

Elof, f. 11/9 87, professor i matematik i Lund och Upsala; tit. Kommerse-råd; d. 1/6 1772 i Oby i Småland.

Maria, f. 14/6 89, g. 1706 m. biskop N. Barchius i Västerås; d. 26/4 1719.

Margareta, f. i Lund 29/6 96, g. m. prof. Joh. Hermansson i Lund; d. 7/12 1770.

Tr.: Vita Servii Tullii (Exercit. polit. in Titum Livium. 6), præ. *J. Scheffer*. Ups. 1663. - Prima naturæ, ex. occas. verb. Cic. in Officiis 1, c. 4 breviter declarata, præ. *S. Skunk*, ib. 1668. - Under hans præsidium utkommo 46 akad. afhandl. i Upsala 1669-83, och han utgaf 7 akad. rektorsprogram i Upsala, 2 program som prokansler i Lund. - The christtrognas kamp och lopp [likpred. öfver lagman J. Cedercrantz 1700]. - En christelig likpredikan [öfver prosten S. Lunæus]. Lund 1718. - The christnas mödosamma vandring [likpred. öfver kon. Carl XII. 1719]. Ups. 1721 fol. - The rätferdigas frid och hvila [likpred. öfver domprosten L. Molin, 1723].

[*Litt.*: Likpred. och personalier af *J. A. Nordberg* (med porträttgravyr). *O. Celsius*, Oratio parentalis . . . M. Steuchii. Ups. 1730; *Rhyzelius*, Episcop. sviog.; *Lidén*, Cat. disp., (*Fant och Låstbom*), Ups. Stifts herdam. 1; *S. C. Cawallin*, Lunds st. herdam. 1, Nord. familjeb.; Biogr. lexicon. 15.]

3. Dokt. **Julius Micrand** (1695-1702), f. 25 dec. 1640, sannolikt i Tierp, där fadern, sedermera khden i Roslags-Bro Erik Micrand, vid denna tid var adjunkt; modern Benedikta Ersdotter. Inskrefs underårig i Ups. univ. studentmatrikel i juli 1650. Promov. fil. mag. 10 dec. 1668, adjunkt i filosofiska fakulteten och akad. sekreterare 1669. Återkommen från en utrikes resa blef han med bibehållande af sekreterarebefattningen utn. till e. o. professor i grekiska 8 apr. 1676 och installerad 20 juni s. å. Utn. Till ordin. professor i samma ämne 1677, tillträdde han ämbetet 24 sept. 1678. Fjärde teol. professor och khde i Börje 16 sept.

fader 2 dubbla dukater med orden »Mera har jag ej att gifva dig utom den största gåfvan Guds välsignelse». De förvarades i släkten. (Uppl. Finlands kyrkohist. 2: s. 122, 4: s. 76.)

¹ Han adlades för sin egen person kort före sin död.

1685, därtill insatt 1 aug. 1686, 2:de teol. prof. och pastor i Waksala 30 juni 1688. Universitetets rektor ht. 1685 och vt. 1692 samt inspektor för Uplands och Roslags nation. Teol. dokt. 23 febr. 1693. Under de vid Akademien pågående striderna mot Cartesianismen, stod han troget vid sidan af dess hätskaste bekämpare domprosten H. Schütz. Micranders var ock den, som 30 sept. 1693 höll parentationen, öfver denne sin aflidne ämbetsbroder. Utn. superintendent 30 jan. 1694 öfver Hernösands stift, invigdes han därtill 12 juni 1695 Upsala domkyrka på samma gång som sin företrädare till biskop i Lund. 1 febr. 1696 höll han prästmöte i Hsand och följande år i Piteå, då han anställde visitationer i Västerbotten. Samma år bevistade han riksdagen i Sthm. Under hans superintendentår var landet rätt mycket plågadt af missväxt och dyr tid, förutom de tyn-gande krigsbördorna. Hans ekonomiska ställning synes på grund häraf ej varit synnerligen lysande. Han ägde emellertid kvar ett hemman Åhrsta i Waksala och en gård i Upsala, som blef illa ramponerad vid en öfersvämnig af Fyrisån 1697. Han var en lärd, samvetsgrann och nitisk man, som höll på yttre dekorum. Vid ett tillfälle fann han det *oanständigt att en Prästman infinner sig i konsistoriet utan prästkappa*.¹ Äfven prisas han såsom en utmärkt grekisk versifikatör. Han afled 2 mars 1702 i Säbrå och jordfästes af prosten i Själevad Haquin Bolin, personalierna upplästes af konsist. not. Jöns O. Huss. Hans lik fördes till Waksala kyrka, där hans änka lät utmärka hans lägerstad med en grafsten.

G. 1674 m. *Anna Halenia*, dr till khdn i Wäddö Joh. Halenius och Elsa Enstadia. Såsom änka flyttade hon till Åhrsta hemmanet i Waksala, där hon afled 24 febr. 1717.

Barn:

Erik, sac. min. adj.

Petrus, löjtnant vid artilleriet.

Julius, tvillingbror till föreg., löjtn. i fortifikationen 1708, d. 1710.

Anna, g. 8/12 1717 m. regem. pastor vid Uplands dragoner Petrus Klefberg, sist khde i Rödön, Jämtl.

Elsa, vigd i Rödö prästgård 11/1 1726 m. ryttmästaren Lennart Svede.

Benedikta.

Christina Margareta, d. ogift 31/1 1717 på Åhrsta, kort före modern.

Tr.: Vita Tarquini Superbi (Exercit. polit. in T. Livium Patavinum, 7) præs. *J. Scheffer* Ups. 1665. - De educatione liberorum, præs. *S. Skunk*, ib. 1668. - Grekisk vers, bland annat vid prof J. Schefferi begrafning (i Memoriae J. Schefferi Argent. 29/5 1679).

Under sin professorstid präsiderade han för 43 disputationer och utgaf 15 akademiska program (*Lidén*, Catal. disp. 1, *E. Meyer*, Progr.).

[Litt.: Rhyzelius, Episcoposcopia; Upsala ärkestifts herdaminne; Upplands fornminnesfören. tidskrift Bd 1: h. 5, s. 71.]

¹ Hdpr. 13/9 1695.

4. Dokt. **Göran Wallin** (1703-23), f. 1 maj 1644 i Vibyggerå s:n, Docksta by, föräldrarna voro länsmanen och gästgifvaren Nils Göransson, en hederlig och ansedd man i socknen, och Christina Persdotter. Sonen sändes till Hsands skola år 1655, flyttades upp till gymnasiet 1661 och inskrefs som student i Upsala 31 okt. 1665 under namnet *Dogman*, hvilket i Ångermanlands nations matrikel utbyttes till *Wallinus*. Vid sin nedresa till Upsala följande höst 1666 råkade han och hans oskiljaktiga skolkamrat Olof Svanberg ut för missödet att lida skeppsbrott; de kommo väl undan med lifvet men förlorade allt, hvad de medhade. I betraktande af deras nödställdhet fingo de emellertid fri spisning på kommunitetet. Under följande studieår erhöll Wallin akademisk kondition såsom handledare för professor Ravius' och prostens i Wallentuna Segerstedts söner. Promov. fil. mag. 13 juni 1676. Prästv. i Upsala sept. s. å. på kallelse till huspredikant af riksrådet grefve Gustaf Banér på Örbyhus, men mottog sommaren 1677 samma tjänst hos grefve Nils Brahe i Sthm, hvilken befattning han med stora loford innehade i 3 år. Predikant vid gardet febr. 1680. En tillfällighet blef vändpunkten i hans lif. Vid en predikan, som han inför kon. Carl XI höll på Kungsör, blef konungen så intagen i Wallin, att han omedelbart utnämnde honom till drabantpräst samt ej långt därefter till ordinarie hofpredikant 9 jan. 1681. Under denna tjänstgöring vann han konungens och drottningens varma bevägenhet i så hög grad, att då Gefle församling kallade honom till kyrkoherde, det var nära att detta pastorat gått honom ur händerna, enär konungen ej gärna ville släppa honom från sig, och först omsider gaf honom fullmakt därå 17 mars 1684. Han tillträdde pastoratet i Gefle jämte prostbefattningen öfver Gestrikland 1 maj 1685 och ägnade sig med nit åt denna verksamhet. Några mindre slitningar synas dock ägt rum mellan honom och stadens magistrat.¹ Till hofvet återbördades han, då konungen 25 juni 1690 utnämnde honom till öfverhofpredikant och biktfader samt præses i Hofkonsistoriet. Om denna hans tjänstgöring anför Westén, att han förde sitt præsidium med allas förtjänta vördnad och kärlek, att han ägde de kungligas oinskränkta förtroende, hade fritt tillträde till konungens person samt af honom rådfrågades i angelägna mål, »hvarföre de förnäma herrarne sökte, fast förgäfves, förmå honom att yppa konungens

---

¹ År 1687 hade politieborgmästaren P. Salin och Petter Grijs utsynat en byggningsplats åt en stadens borgare och stakat ut den så, att den stod i vägen till prästgården, att pastor ej kunde vända en släda om vintern där, än mindre en vagn. I en fredagspredikan d. 17 juni hade khden med anledning häraf fällt de orden, »att honom unnades ej jorden att gå uppå». För dessa utlåtelse erhöill prosten Wallin ett bref med skarpa förebråelser af magistraten 28 juni 1687. (J. SELGGREN'S Saml. i Gefle lärov. bibl. 1, s. 105-07.)

tänkesätt i vissa frågor». Vid jubelfesten i Upsala 2 mars 1693 promov. till teol. doktor, hvarvid konungen bestred alla hans omkostnader. Efter hemkomsten från sin samma år företagna resa i Norrland, lär han hälsat Wallin med orden: »Nu har jag varit och sett äfven hvarest I är födder». Wallin var äfven närvarande vid konungens dödsbädd. Af den unge konung Carl, som af honom bereds till sin första nattvardsgång, åtnjöt han lika ynnest som af fadern. Såsom fältsuperintendent åtföljde han honom på hans äfventyrliga krigståg till Sjelland, men anhöll att därefter få återvända till hofvet eller eljest inom riket tjänstgöra, där användning kunde finnas för honom. I Malmö tog han afsked af konungen, »sedan han på Mikaelidagen 1700 tillönskat kon. Carl och hela krigshären Guds heliga änglars medfölje och beskydd». Återkom till Stockholm, men utnämndes 5 aug. 1701 till biskop i Göteborg. Hans verksamhet blef här helt kort¹, ty kärleken till hembygden dref honom att efter Micranders död anhålla om superintendenturen i Hsand, hvarå han erhöll fullmakt 5 apr. 1702 med tillträde följande år. Såsom förutvarande biskop behöll han dock denna titel. Det var under en orolig och kräfvande tid, han fick styra sitt stift. I synnerhet mot slutet tilltogo bekymren, då under ryska ofreden i Finland först dess flyktande innevånare massvis kastade sig öfver på svenska sidan och förvärrade betrycket, därefter ströfvande kosackhopar gjorde sina okära påhälsningar och till sist rysarne sjöledes kommo härjande och brännande den norrländska kustens städer och byar, kyrkor, prästgårdar och skolhus och gjorde både biskop och konsistorium husvilla. Wallin skötte emellertid med vaket intresse sina ämbetsplikter under dessa orosfyllda tider, anställde visitationer, höll prästmöten och sökte dämpa och kväfva alla nyheter i afseende på kyrkans lära. I sin enskilda vandel visade han sig som en from och försönlig kristen, vänlig och skämtsam i umgänge, men uppträdde med allvar och värdighet där så kräfdes. Äfven enskilda konsistoriales kunde han gifva allvarliga tillrättavisningar.² Från sitt domkapitel hade han tidigare ej heller någon opposition att vänta, det följde honom troget äfven om i vissa fall kyrkolagen stricte ej följdes. Men de sista åren, då lektor Jöns Eurenus inträdde i konsistoriet, fick biskopen i honom en oförskräckt kämpe för kyrkolagens iakttagande. I ett bref, som domkapitlet den

---

¹ Han hann dock att år 1701 hålla ett prästmöte i Göteborg.

² Påminner högv. hr biskopen, det han hört att mag. Bohm lefver oanständigt i sitt hus med sin hustru och så hårdt henne handterar, att hon bär blånader därefter, då mag. Bohm tillstår att han af hvarjehanda förtret i hastighet sin hustru något hårdt handterat, beder alltså sin biskop, att han det icke illa upptager, lofvandes härefter därmed afstå. (Hdpr. 27/5 1718.)

11 aug. 1722 aflät till biskopen, heter det: »som Consist. tid efter annan förnummit sig vid presternas examen blifva förbigångit, hvarigenom Consist. finner sig wara kommit, i föracht så. hos andeliga som världzliga, ty anhåller Consist. ödmjukast at högw. her Præsul i anledning af kyrkiolagen täckes bibehålla Consist. vid den heder och respect, som K. M:jt det allernådigst förundt, i synnerhet som så många ordineras till prester in loco utan at ett enda ord tala med Consistorio och där sin begäran anmäla, än mindre examineras . . . samt och att stiftet ej måtte upfyllas med så många opröfvade och ovärdige prester, hvarigenom heela ståndet kommer at lijda och blifver der på. i alla lag tadlat, besynnerl. högw. hr Præsul och Consistorium fast beklagel: till ingen heder. Här jemte begäres äfven ödmjukast at inga måtte förordnas til Pastores eller föreslås hos H. K. M:jt till något pastorat, hwilcka ej äro graduerade förr än de wederbörlig examen i Consistorio undergådt hafva.» Detta var naturligen för biskopen bittert att höra på gamla dagar, han, som med heder styrt sitt stift. Ett visst berättigande låg dock i anmärkningarne, enär han under sina visitationer prästvigat några teologie studerande, för att bespara dem en kostsam resa till Hsand, och äfven vid ett tillfälle utnämnt en komminister, som blifvit underkänd i pastoralexamen, till pastor, utan förnyad pröfning i konsistoriet. Så mycket bittrare som biskopen kort förut förlorat sin maka och sett sin prästgård gå upp i lågor genom ryssarnes framfart och själf under sin flykt till Stigsjöfjällen undan fiendens efterspaningar ådragit sig sjukdom.¹ Nu var han gammal och hans son, teol. lektorn, som kunnat bistå honom, var borta i främmande land. Trots sin ohälsa och allas afrådan hade han hållit ett prästmöte i Luleå den 27 och 28 juni 1722² med åtföljande visitationer, men sjukdomen förvärrades efter hemkomsten. Till den sammankallade riksdagen vågade han sig icke, men höll sitt sista prästmöte i Hernösand i febr. 1723, och företog därefter en visitation i Medelpad. Hans förhoppning att få återse sin son, som hemväntades från utlandet, gick ej i fullbordan, och han afled 8 juli 1723, något öfver 79 år gammal. Begrofs med likpredikan af prosten i Nordingrå Johan Omnberg 27 aug. och hedrades med en latinsk parentation i Säbrå följande dag af lektor Jöns Eurenus. Hade bevistat riksdagarne åren 1689, 1710, 1713, 1719 och 1720 men synes mera sällan ha yttrat sig.

G. 25/5 1680 m. *Ingrid Gadd*, dotter till komm. i Örebro Brynolf Gadd; d. 25/5 1721. Hennes lik stod ännu på bår, då ryssarne vid sitt infall uppbrände Säbrå prästgård, hvarvid den dödas kvarlefvor äfven blefvo lågornas rof.

¹ Hans förlust å egendom genom ryssarne uppskattades till 14000 daler.

² Piteå stad, som eljest pläгат vara prästmötesort för stiftets nordliga del, var härjad af ryssarna.

Barn:

Georg, f. i Gefle 31/7 1686, teol. lektor i Hsand, teol. d:r i Wittenberg, bibliotekarie vid Ups. univ., slutl. biskop i Göteborg; d. 16/5 1760.

Cecilia Elisabeth,

Hedvig Eleonora, g. 1708 m. kamreraren i fortifikationskontoret Nils Arbin; d. i barnsäng 2/5 1712.

Nils, begr. i Gefle, under en i kyrkan befintlig grafsten.

Tr.: Canon logicus: propter quod unumquodque tale est, illud magis est. præ. *P. Aurivillius*. Holmiæ 1672. - De atmosphæra. præ. *M. Celsius*, Ups. 1676. - Christelig likpredikan [öfver öfverstelöjt. G. von der Linde, begr. i Riddarholmskyrkan 16/7 1682]. Sthlm. - [öfver arklmäst. P. Nielsson, begr. i S. Maria 17/6 1683] ib. - [öfver direkt. Anders Holm, begr. i ElfCarlby 28/5 1685] ib. - [öfver hofapotekaren D. Roberg, begr. i S. Jacob 30/11 1692] ib. - [öfver hofrättspresidenten frih. L. Flemingh, begr. i S. Jacob 24/9 1699]. - Öfverhofpredikant doct. Jöran Wallins berättelse om Hans Högstal. Kong. Majts sjukdom och död (i Stockholms Magazin utg. af M. Swederus, 2, 1780, s. 669-79).

[*Litt.:* Likpredikan af Johan Omberg. Munus parentale post exequias a J. Eurenio. Sthm 1723. - *Rhyzelius*, Episcoposopia; *Westén*, Sv. hofcleres. hist. 2; Upsala ärkest. herdaminne, 1; Biogr. lexikon.]

5. Mag. **Petrus Asp** (1724-26), f. 26 okt. 1667 På Kungsgården i Bjertrå, son af rådmannen i Hsand Joh. Asp från Aspby i Torsåker och Catharina Margareta Damin, löjtnantsdotter från Anklam i Pommern. Modern ingick nytt äktenskap med prosten i Nora Jac. Abr. Eurenius i hans 4:de gifte. Efter skolstudier i Hsands skola och gymn. stud. i Upsala 5 juni 1684, promov. fil. mag. 10 dec. 1691. Dessförinnan prästv. och utn. till. e. o. predikant vid kgl. gardet i Sthm. Under samma tid uppvaktande vid kgl. hofvet, kom han genom sina predikogåfvor och ett vinnande sätt i särdeles gunst hos deras majestäter. Då hans egen regementspastor, utn. khden i Umeå, mag. Ol. Linnerius plötsligen före sitt tillträde afled i Sthm 7 juni 1691, blef Petrus Asp redan följande dag, 8 juni, genom kgl. nåd utan vidare utnämnd till khde i Umeå, men fick på liknande sätt utbyta detta pastorat mot khdebefattningen i Norrköping 20 apr. 1692, 4 dagar efter inträffad ledighet. Att vid 25 års ålder få mottaga en så kräfvande tjänst torde varit något ovanligt, men begåfvad med vaket förstånd och varmt intresse vann han genom kloka anordningar inom kort sina församlingsbors förtroende. Presiderade vid stiftsmötet i Linköping 1705 och bevistade riksdagarne 1713 och 1720. Under hans Norrköpingstid inföll ryssarnas sköfling, då de den 30 juli 1719 afbrände staden, hvarigenom hans viktigaste och angelägnaste omsorger de följande åren riktades på kyrkornas upprättande. Sålunda kunde såväl lands- som stadskyrkan efter nödigt iståndsättande inom kort tagas i bruk. Vid valet efter biskop Wallin uppförd i 2:dra rummet, utn.

Asp, till superintendent i Hsand 9 nov. 1723 och tillträdde sitt stift följande år. Under den korta tid, han här kom att verka, hann han dock att göra sig förtrogen med och ägna vård åt församlingar och skolor genom sina visitationer. Två prästmöten medhunnos äfven, det ena i Hsand 1725, då han själf presiderade och det efter ryssarnes besök nybyggda gymnasiehuset invigdes, det andra i Piteå. i febr. 1726, på hvilket följde visitationer i Västerbotten och lappmarken. Om hösten s. å. lydte han kallelsen till den sammanträdande riksdagen i Sthm, men insjuknade under det tränga arbetet och afled där 25 dec. 1726 samt jordfästes 4 jan. följande år med likpredikan af khden Jöran Nordberg. Hans stoft fördes till Norrköping och nedsattes i en graf i stadskyrkans döpelsekor. »Han var på sin tid den ståtligaste prästen i Östergötland.»

G. 29/1 1693 i Säbrå m. *Elisabeth Steuch*, superint. M. Steuchius dotter, som afled i Upsala 3/6 1758 och begrofs i Domkyrkan.

Barn:

Matthias, f. 14/3 1696, förste teol. professor och domprost i Upsala, lärd orientalist; d. 1/1 1763.

Petrus, f. 17/8 1703, fil. mag., utn. lektor i Hsand; d. i Upsala 23/4 1725.

Margareta, f. 3/8 1706, g. 21/6 1721 m. prof., sed. biskopen i Strängnäs Er. Alstrin; d. 1/3 1765.

Johan, f. 4/5 1708, hofqvartermästare, adlad *von Asp* 1758, ägare af Salneke i Upland; d. i Sthm 1779.

Carl, f. 25/12 1710, professor i Upsala, ägare af Vittulsberg; d. 16/7 1782.

Dessutom 3 å 4 barn döda i Norrköping.

Tr.: Währens ljuflighet [verser vid handelsmannen And. Wallins o. Cath. Peträas bröllop i Säbrå 1685]. Ups. fol. - Index cogitationum de adpetitu sensitivo, præs. *J. Bilberg*. Holmiæ 1688. - Agricola cordatus & in sago & in toga, præs. *P. Lagerlöf*. Ups. 1690. - Optimum in dubiis consilium [likpred. öfver Maria Tillman, borgm. Dankwardts maka i Norrköping 1694]. Link. - Diss. synod. de magistratu politico. Linc. 1705. - Gloriatio christiana [likpred. öfver polit. borgm. Carl Johansson i Norrköping 1708]. Sthm 1709. - Christophilia [likpred. öfver fru Christina Spalding i Norrköping 1722]. Ups. 1724.

[*Litt.*: Likpredikan af *J. Nordberg*; Linköpings stift herdaminne af *Håhl*, Bd 2, s. 11, af *J. A. Westerlund* och *J. A. Setterdahl*, Bd 3, s. 100.]

6. Dokt. **Nicolaus Sternel** (1728-44), f. 6 jan. 1667 i Boteå, Ångermanland, där fadern Nils Sternelius var prost och khde, modern Catharina Burman, dotter till underlagmannen Carl Carlsson Burman. Han sändes 1676 till Hsands trivialskola, uppflyttades 1682 till gymnasiet och inskrefs, året efter faderns död, ss. student vid Upsala universitet 17 juni 1685. Här uppehöll han sig under egna studier omkring 12 år, de 4 sista tillika såsom handledare åt kgl. rådet grefve Nils Gyldenstolpes söner Evert och Carl Adolph. På ärkebiskop O. Svebilius' förord erhöill han 1697 ett

kungligt resestipendium för att under 2 år å utrikes orter fullkomna sin färdighet i franska språket i afsikt att framdeles kunna bestrida pastorsbefattningen vid luthersk-fransyska kyrkan i Stockholm. Öfver Lübeck ställdes resan första året till åtskilliga tyska universitet, men i juli 1698 begaf han sig till Frankrike och vistades hufvudsakligen i Paris, där han särskildt genom åhörande af tidens mest värtaliga predikanter sökte vinna utbildning och lätthet att behandla språket. Själf predikade han äfven på franska vid svenska legationen. Följande år vände han åter öfver Holland, där han i Amsterdam sammanträffade med sin vän E. Benzelius d. y. och sin broder Carl Sternel. Efter att i förbifarten ha besökt Köpenhamn och bevistat pågående prästmötet i Lund, där biskop Matthias Steuchius själf presiderade för synodalafhandlingen, återkom han till Stockholm. Här tillträdde han nu rektoratet vid Luthersk-franska skolan, till hvilken tjänst han redan 10 dec. 1698 erhållit fullmakt. Utnämndes dock kort därpå. 16 juli 1700 till pastor i samma församling efter d:r N. Bergius och tillträdde följande år, sedan han i Upsala aflagt pastoral-examen och i Strängnäs domkyrka därtill invigts af ärkebiskop E. Benzelius. Genom kgl. fullmakt, dat. Timurtasch 3 mars 1715, utn. till khde i S:t Jacobs och S:t Johannis församlingar i Stockholm, installerades han härtill 3 maj s. å. Efter enhälligt val af stiftets prästerskap utn. till superintendent i Hsand 22 febr. 1728, tilltr. i juli.¹ Redan samma år anträdde han sin första visitationsresa till Lycksele lappmark. På återvägen förrättade han själf khdevalet i Umeå efter prosten Grubb, enär man befarade, att det ej kunde aflöpa så lugnt efter de starka slitningar, som under föregående tiden ägt rum inom församlingen. I febr. 1729 höll han sitt första prästmöte i Hsand, där han bland annat varnade för de Dippelska villfarelserna, som dock voro i stiftet alldeles okända, och företog därefter på sommaren en 80 mils besvärlig visitationsresa till Jämtland. År 1730 färdades han likaledes genom hela Västerbotten ända till Öfver Torneå och Jockmock, en resa om 200 mil, höll härunder prästmöte i Piteå och 14 katekesförhör samt inspekterade 3 skolor. Med anledning häraf erhöll han för sitt ådagalagda nit ett kungligt handbref med uttryck af nådigt välbehag. Utn. teologie doktor, promov. 23 febr. 1732 i Upsala, frånvarande på grund af sjukdom. Under nästan årliga resor hade han slutligen visiterat ett par omgångar öfver stiftet, dock med undantag af Härjedalen, och mången gång varit i verklig lifsfara, som t. ex. då under hans resa till Åsele lappmark isen på Ångermanälven brast och han med möda blef uppdragen. Utom de redan nämnda präst-

¹ För sin befordran donerade han till Hsands gymn.bibliotek, i följd af 1724 års skollagsbetsämmelser, 7 tomer af *Brentii Opera*, värderade till 36 daler (Hdpr. 3/7 1728).

mötena i Hsand 1729 och Piteå 1730, höll han dylika i Hsand 1733, 1735, 1738 och 1742 samt i Piteå 1734 och 1741. Han hade redan 1740 samman kallat Västerbottens prästerskap till sistnämnda möte och äfven fullföljt sin resa ända till Umeå, då på grund af den öfver hela orten härjande rödsoten sammankomsten måste uppskjutas till följande år. Superintendenten Sternel var en utomordentligt trägen och vaksam man, och särskildt intresse ägnade han lappmarken. En af de viktigaste tilldragelserna under hans ämbets tid var ock år 1739, 12 jan., instiftandet af en kgl. direktion, som skulle hafva öfverinseende öfver Lappmarkens ecklesiastika verk, och hvilken ock i sin fortgång genom ekonomisk hjälp kraftigt kom att understödja stiftschefens och konsistoriets bemödanden att höja den andliga kulturnivån i denna hittills mindre väl lottade del af det vidsträckta stiftet. I minnestalet, som hölls vid hans bår, skildras superintendenten som en from och saktmodig, blödig och godhjärtad man af kvickt, lätt och muntert lynne. Efter att med sin maka i sina sista stunder ägnat sig åt stilla gudeliga betraktelser afled han 26 aug. 1744 och begrofs i Säbrå kyrka följande 16 okt. med likpredikan af prosten And. Söderström i Tuna. Hans bild finnes stucken i koppar.¹

G. 28/5 1702 på Gilberga gård m. *Margareta Cederström*, dotter af biskopen i Västerås Carl Carlsson och Margareta Adlerberg. Hon åtföljde sin man på ämbetsresor. Barnen blefvo af kon. Carl XII strax före hans tåg till Norge 24 sept. 1718 adlade med namnet *Cedermark*. Ätten utslöknade på svärdsidan redan 1764.

Barn:

Charlotta Catharina, f. 21/3 1703. g. 1720 m. generalmajorn Christian Gjertta.

Carl, f. 1704 d. 1705.

Carolus Nicolaus, f. 1706, d. s. å.

Nils Magnus, f. 12/2 1708, v. häradshöfding, slut. hofrättsråd i Åbo; d. 1763.

Olaus, f. 1710, d. 1717.

Tr.: The christrognas sannskyldiga glädje [likpredikan öfver prosten Abr. L. Burman i Offerdal 12/1 1738] Ups.

I Upsala univ.bibliotek förvaras åtskilliga handskrifter af superint. Sternel, såsom introduktionstalen, då khdarne A. Burman i Offerdal, A. Nenzén i Sunne, O. Flodalin i Oviken 1738 och C. Solander i Piteå 1741 installerades.

[*Litt.:* Likpred. af A. Söderström; *Wittingh*, St. Jacobs minne; *Anrep*, Sv. adelns ättartaflor.]

7. Dokt. **Olof Kiörning** (1746-78), f. 31 aug. 1704 i Attmar, där fadern Göran Kiörning var komm. och v. pastor, modern Inga Hög, dotter till borgmästaren Carl Hög i Söderhamn. Sonen intogs i Hsands skola,

¹ Inskrifterna på hans grafsten, som ock på hans epitafium i Säbrå kyrka äro aftryckta hos FR. L. WITTINGH St. Jacobs minne, 1771, s. 123-125.

uppflyttades till gymnasiet 1718, och efter att ha afslutat sin gymnasiekurs i dec. 1720 med en latinsk oration de pace Danica, inskrefs han som stud. i Upsala 3. febr. 1721. Sommaren 1723 blef han informator i Stockholm för direktör Caméns söner och fick tillika anställning såsom notarie vid stadens bokauktionsverk. En där anställd kassör, infödd fransos, lärde honom tala franska och härigenom gjorde han sig kompetent till erhållande af en plats såsom biträde i Fransk-lutherska kyrkan och skolan 1726 mot en årlig lön af 300 daler, hvartill följande år kom ett tillskott å 180 daler. År 1729 utnämndes han till skolans rektor. Under tiden medhann han äfven att fullfölja sina studier för filosofiska graden och aflägga disputationsprofven i Upsala, där han 15 juni 1731 promov. till fil. mag. primus bland 85 promovendi samt fick besvara magisterfrågan. Prästv. i Upsala 30 jan. 1732, blef han dagen därefter utn. till komminister vid Fransk-lutherska församlingen. Med offentligt understöd anträdde han sommaren 1734 en utländsk studieresa, besökte först en rad tyska universiteter, begaf sig därefter i början af år 1737 till Frankrike och England, återvände till Tyskland och stannade ett helt år vid universitetet i Helmstadt, där han presiderade för en af honom författad lärd afhandling samt kreerades till teologie doktor.¹ Efter 5 års frånvaro återkom han i slutet af augusti månad 1739 till Stockholm och tillträdde kyrkoherdebefattningen i Fransk-lutherska församlingen, hvarå han redan 13 nov. 1737 erhållit fullmakt. Khde i St. Jakob 1742 med tillträde 1744. Uppförd å 1. rummet på förslaget till superintendent i Hsand, utnämndes han härtill 10 mars 1746 samt tillträdde s. å. Han var en energisk stiftschef och verkade framgångsrikt och myndigt genom vidsträckta visitationer ända upp till Torneå lappmarker.² Prästmöten höllos åren 1749, 55 och 64 i Piteå och åren 1750, 53, 58, 60 och 75 i Hsand. Icke mindre än 18 kyrkor och 10 kapell blefvo under hans tid nybyggda, reparationer oräknade.³ Bevistade alla riksdagar mellan 1741 och 1772 och var under 1765-66 års riksdag medlem af sekreta utskottet. Vid riksdagen 1772 väckte prosten Högström i prästeståndet motion om, att Hsands superintendentstitel måtte utbytas mot biskopstitel. Den 27 maj be-

---

¹ Utförligare meddelanden om denna resa finnas i personalierna till O. SEBRELIUS' likpredikan öfver biskop Kiörning, tr. i Ups. 1779, hvilken utgör viktigaste källan till ofvanstående.

² Redan som khde i St. Jacob hade han varit medlem af direktionen öfver Lappmarkens ecklesiastikverk, så att han vid sitt tillträde här redan var förtrogen med Lappmarkens kyrkliga förhållanden; äfven under riksdagarne deltog han i direktionens öfverläggningar, och vid 1756 års riksdag vann han offentligt erkännande för sin omsorg om lappmissionen. (E. HALLER, Sv. Kyrkans mission i Lappmarken under Frihetstiden, Sthm 1896, s. 43, 44.)

³ HÜLPHERS Ångermanl., s. 4.

handlades förslaget, hvarvid Kiörning själf icke tvekade att uppträda: »Hvarken hederslystnad eller privat afsikt föranlät honom att tala i denna sak, utan blott stiftets långt för detta förklarade åstundan. Han hade i 26 år burit namn af superintendent och vore nöjd för sin del att bära detsamma till slut, men då stiftet så önskade, motsatte han sig icke.» - Genom kgl. bref 5 sept. 1772 förklarades ej blott Hsands utan äfven Gotlands och Karlstads superintendenturer på samma gång för biskopsdömen. Om biskop Kiörning faller Carl Gustaf Nordin, den blifvande stiftschefen, ännu under hans lifstid följande omdöme: »Äger mycken myndighet uti stiftet, äfven uti ståndet vid riksdagarne samt är ej driftlös. Lärdom eger han ej in sensu academico, men har ett försvarligt hufvud. Hans fru är en mycket hederlig menniska, som hvarken vill eller får lägga sig i hans embetsysslor. Hon ställer många saker tillrätta med sin foglighet. I consistorio har han mest varit allrådande, intet älskad, men väl fruktad af prästerna. Föga rättvis kan man dock förmoda en värre efter honom.»¹ Till lynnet despotisk, tillämpade han väl starkt konservationsprincipen i befordringsväg, hvarigenom en yngre ogift sökande genom utlofvadt giftermål med prästänka eller dotter ofta mot billighet blef föredragen framför äldre mera förtjänta gifta. Det sägs ock, att han vid prästernas befordran äfven för sin egen del gjort anspråk på diskretion i form af silfverpresenter.² Till hans förtjänster må tilläggas, att han var särdeles förfaren i lagkunnigheten och i landtbruket och dess skötsel, till hvars uppsving han ock medverkade. Från år 1755 var han ägare af Bjelkesta egendom i Upland, som öfvergick till ena sonen. Mot slutet af hans styrelsetid förmärktes svärmiskt religiösa rörelser i Härjedalen och Torneå, hvilka vållade biskop och konsistorium stort bryderi. Biskop Kiörning afled i Säbrå 11 juni 1778 och begrofs där 6 sept. med likpredikning af prosten O. Sebrelius i Gudmundrå, och 10 sept. höll teol. lektor O. Walanger latinisk parentation öfver honom på Hsands gymnasium. Hans porträtt,

¹ Nordinska Saml. i UB. N 953.

² Såsom exempel på hans despotism äfven inom sin egen familj är bevaradt följande drag: Professor Christiernin i Upsala anmälde sig såsom friare till hans dotter, som på inga villkor ville ha honom. Detta hindrade icke fadern att gifva sitt löfte och t.o.m. utsätta bröllopsdagen. När den förhatlige brudgummen aftonen förut anlände till Säbrå biskopsgård, flydde bruden genom ett fönster till skogs, där man först följande morgon återfann henne. Då hon i brudstolen af tjänstförrättande prästen tillfrågades, om hon ville hafva Chr. till sin äkta man, svarde hon med tre högljudda nej, hvarpå prästen tillslöt handboken och vägrade att fullborda vigseln. Men den myndige biskopen befallte genast en annan närvarande präst att fungera i stället, och då bruden åter förnyade sitt nej, reste sig den giktbrutne biskopen ur sin länstol och ropade: »Jag svarar ja i min dotters ställe». Och därvid förblef det. (Hernösandsposten 1864, n. 20.) Jfr FANT o. LÅSTBOM, Ups. st. Herdaminne 1, s. 484.

måladt af L. Pasch, är äfven stucket i koppar och återföljer den tryckta likpredikan.

G. 11 sept. 1740 m. *Elisabeth Margareta von Hermansson*, dr af professor J. Hermansson och Margareta Steuch. Hon afled i Upsala 11 mars 1773 under en hemresa från Stockholm till Hsand samt begrofs i Upsala domkyrka. Barnen adlades under namn af *von Kiörning* 22 nov. 1751.

Barn:

Anna Margareta f. 1742, d. 1746.

Georg von Kiörning, f. 1743, kommersråd; d. i Sthm 25/12 1792.

Johan Mathias, f. 1744, d. s. å.

Olof, f. 1746, kadett vid kgl. Amiralitetet i Karlskrona; d. i Upsala 20/12 1760.

Inga Elisabeth, f. 1747, g. 1767 m. professor P. N. Christiernin i Upsala; d. 14/9 1817.

Johan, f. 7/10 1748 i Hsand; d. 1753.

Carl Gustaf, f. 1750, ryttmästare vid lifregem. d. ogift i Upsala 15/3 1781.

Johan Matthias, f. 28/7 1755, expeditionsskreterare, bodde på Bjelkesta; d. 2/2 1832 på Stora Bärby.

Tr.: De diversa ratione justitiæ civitatibus inter se et privatis invicem observanda. 1, 2 præ. *E. Alström* och *J. Hermansson* Ups. 1730, 31. - Commentatio historico-theologica, qua nobilissima controversia de consecrationibus episcoporum Magnæ Britaniæ recensetur et dijudicetur, præ. *J. L. Moshemius*. Helmstädt 1739 (pro theol. doct. honoribus). - Riksens rätt såsom grunden och medlet til rikets välgång förestäld af Ordspr. B 21: 3 . . . vid slutet af riksdagen den 14 dec. 1747. Sthm 4:0.

[*Litt.:* Likpred. af *O. Sebrelius* och parent. af *O. Walanger*; *Rhyzelius*, Episcoposcopia 2.]

8. Dokt. **Erik Hesselgren** (1779-1803), f. 12 mars 1715 i Sthm, fadern Öfverinspektor i Landtmäterikontoret Brynolf Hesselgren, modern Hedvig Christina Micrander, dotter till khden i Sala Erik Micrander och sålunda brorsdotter till Hsands stifts superintendent Julius Micrander. Genom en falsk angifvelse blef fadern på Trefaldighetssöndagen år 1716 fängslad och slagen i järn, såsom den där förrädiskt meddelat norrmännen underrättelser om svenskarnes anstalter i kriget. I nära 3 års tid kvarhölls han i fängelse, till dess hans fullkomliga oskyldighet genom en kommission uppdagades och han återinsattes i sitt ämbete. Såsom ett slags upprättelse för oförskyldt lidande beviljade 1720 års riksdag honom och hans hustru besittning och ränta på ett helt hemman i Edsala by i Södermanland, hvarjämte kon. Fredrik 13 aug. 1720 tillade honom öfverinspektorstitel.¹ Sonen inskrefs 25 febr. 1730 vid Upsala universitet såsom underårig, promoverades 1743 till filos. mag. med andra heders-

¹ Han begrofs 30/5 1734 i St. Jacobs kyrka i Sthm jämte de järnbojor, han burit i fängelset.

rummet. Under studietiden hade han varit informator för sederm. kansli-presidenten J. G. Psilanderhielm. Utn. till biblioteksamanuens 1743 och docent i filos. fakulteten 1745. Reste utrikes 1746-52, under hvilken tid han tjänstgjorde som biblioteksamanuens i Halle och kommissions-sekreterare i Berlin. Redan tidigare utn. till eloquentiæ lektor i Gefle 1749, fick han utbyta denna tjänst mot lektoratet i grekiska och hebreiska, hvilket han tillträdde vid sin återkomst. Teologie adjunkt. vid Upsala universitet och khde i Börje 1754, prästv. s. å., honor. prost 1758, installerades. som ordin. professor i orientaliska språk okt. 1760 och såsom teologie professor mars 1772 med en föreläsning de scepticismo exegetica. Universitetets rektor vårterm. 1769 och 1776. Teol. d:r i Lund 1768. Höll parentation öfver ärkebiskop Beronius okt. 1776, prost öfver Waksala kontrakt 17 febr. 1773. Ledamot af Bibelkommissionen s. å. Uppförd i 3. rummet på biskopsförslag till Karlstad s. å. Uppförd i 2. rummet på förslaget till biskop i Hsand och utn. 10 febr. 1779. I honom fick stiftet en både lärd och kraftig, samvetsgrann och vördnadsvärd chef. Men hade företrädaren icke rönt något motstånd i konsistoriet, så blef förhållandet nu annorlunda. I konsistoriet möttes den nye biskopen af två unga högt begåfvade lektorer, som ofta satte sig upp mot honom och gjorde honom stort hufvudbry.¹ Märkligt är, att under denne samvetsgranne biskop inträffade det i svenska kyrkans senare historia exempellösa fallet, att både han och hans konsistoriales ej blott blefvo bötfällda utan ock voro nära att blifva suspenderade. Förhållandet var följande. Som bekant hade på yrkande af prästeståndet kon. Gustaf III 1790 inrättat en ecklesiastik-expedition, hvars chef skulle vara ofrälse och präst och hvars åliggande var att förbereda och för konungen föredraga de kyrkliga befordringsärendena inom kgl. kansliet. Denna institution hade under sin utmärkta styresman biskop Wallqvist visat sig vara af så stor nytta och oväld, i jämförelse med det tidigare oefterrättliga tillsättningsväsendet, att prästeståndet på riksdagen i Gefle 1792 beslöt att medelst en deputation med biskop Hesselgren i spetsen betyga konungen sin underdåniga tacksägelse för den välgärning denna inrättning beredt kyrkan, och tillika erbjöd att genom egna sammanskott lämna bidrag till tjänstemännens aflöning. Det senare afböjde konungen och befallde 23 febr. 1792 statskontoret att upprätta stat för Ecclesia-

---

¹ Biskopens adjunkt, sederm. prosten Abrab. Renström, som bodde vägg i vägg med honom, hörde honom fördenskull om Onsdagsmorgnarna genomgå de debatter, han väntade i dagens session: »Då säger Hellzén och jag svarar», - »då invänder Nordin, jag vederlägger och tillägger.» Hsandspost. 1864, n. 20.

stique expeditionen.¹ Konungen mördades kort därefter. Förmyndarregeringen utsände emellertid 3 aug. 1792 ett cirkulärbref till konsistorierna med befallning att infordra prästerskapets yttrande, huruvida det ville åtaga sig någon frivillig afgift till Ecclesiastikexpeditionens underhåll. Härtill hade Hernösands biskop och konsistorium, då de delgåfvo stiftets prostar denna skrifvelse, äfven fogat en upplysning, att konsistorium för sin del var benäget att åtaga sig denna afgift och trodde att prostarne ej skulle underlåta att därtill uppmuntra sina kontraktister. De, som deltagit i detta beslut voro jämte biskopen, lektorerna Biberg, Hellzén, Ström och Salberg. Den andra punkten, som ansågs förgriplig, var att konsistoriet - därvid biskopen afgifvit särskilt yttrande - i svaret till K. Maj:t uttalat sitt tillstyrkande i en vändning af följande lydelse: »prästerskapet hvilat vid den underdåniga förtröstan att K. Maj:t täckes i nåder anse dess glorvördigste Herr Faders, högstsäl. Hans Maj:t Konung Gustaf den 3:djes prästeståndet gifna underdåniga Försäkran om Ecclesiastique Expeditionens vidmakthållande, äga lika med dess öfriga nådiga Försäkningar samma helgd, som den undersåtliga förbindelse, hvilken Prästerskapet gläder sig att iakttaga uti en obrottslig efterlefnad af de för Konungamagten stadgade Beslut, 1789 års Förenings och Säkerhets act, Högstsäl. Hans Maj:ts Testamentariska författning, jämte öfriga Grundlagar». Vid handhafvandet af detta ärende hade inom konsistoriet lektorerna Walanger, Biberg, Nordin, Hellzén och Salberg deltagit. Dessa två punkter ansågos förgripliga såväl mot rikets grundlagar som mot konungamakten, och advokatfiskalen C. J. Örbom², som på ämbetets vägnar åtalat konsistoriet, yrkade utom böter äfven, att de skyldige måtte på längre eller kortare tid skiljas från sina ämbeten i mån af hvars och ens deltagande. Svea Hofrätt dömde emellertid i den förra punkten biskopen till 200 daler s. m. och de öfriga till 100 dalers plikt hvardera, i den senare punkten hvarje ledamot till 200 daler. De dömda fingo först kännedom om sin dom därigenom, att advokatfiskalen i högsta instans klagat och fortfarande yrkat på suspension, då handlingarne genom remiss kommo till konsistorii förklaring. Först 25 sept. 1795 föll Kgl. Maj:t utslag i det celebra målet. Med ändring i hofrättens dom skulle konsistoriet för dessa två förgripelser böta hvardera gången 500 daler s:mt samfäldt för de ledamöter, hvilka uti en och samma åtgärd deltagit, och »ehuru Kgl. Maj:t finner, att de felaktiga ledamöterna för slik obetänksamhet

---

¹ (WALLQVIST), Ecclesiastique Samlingar. Fl. 6-7, s. 273-277 (1794).

² Carl Johan Örbom, f. i Brunflo 1756, stud. 1784, justitieråd; d. 1836, hade under sin gymnasietid i Hsand haft ofvannämnde lektorer, med ett undantag, till lärare.

i ämbetet äfven gjort sig skyldiga till tre månaders suspension, men då ett nytt konsistorii sammankallande under suspensionstiden skulle medföra olägenhet och omgång, ville Kgl. Maj:t dem därifrån befria» och i stället förordna, att landshöfdingen i länet frih. Carl Bunge »skall å dag, den han äger bestämma, begifva sig till Konsistoriet, och sedan han, såsom en ifrån Kgl. Maj:t sänd person blifvit af biskopen och samtliga konsistorieledamöter vid trappan emottagen och uti Consistorio beledsagad, därstädes för öppna dörrar strängeligen föreställa konsistorii ledamöter deras obetänksamma och förgripeliga åtgärder och uppförande i detta mål». Biskopen undantogs dock från denna föreställning, hans lott i böterna efterskänktes nådigst och de öfriga konsistorieledamöter, som utbetalt de af hofrätten dömda böterna, skulle återbekomma det öfverskjutande beloppet. Den 16 november fullgjorde landshöfdingen sitt solenna uppdrag i Hsands konsistorium, såsom protokollet vittnar.

Biskop Hesselgren var mycket trägen att sammankalla prästmöten. Sådana ägde rum i Hsand under åren 1781, 84, 86, 89, 91, 95 och 99, i Piteå åren 1782 och 1787. Vid 1791 års prästmöte d. 20 juni hade biskopen glädjen att få inviga Hsands nya ståtliga gymnasiehus med dess bekanta pelarhall, numera förvandladt till stadens rådhus. Ända in i det sista året af sin lefnad, således närmare 90-årig, företog han en för hans ålder riskabel visitationsresa med åtföljande kyrkoherdeinstallation till Ragunda. Han afled 31 dec. 1803 på Säbrå biskopsgård. Vid grafven ägnade Hsands skolungdom sin eforus ett latinskt grafkväde och vid 1806 års prästmöte höll teol. lektor primarius Carl Stridsberg öfver honom ett latinskt åminnelsetal. Hans värdefulla bibliotek förvärfvades till Hsands gymnasiebibliotek. L.N.O., hvartill han högtidligen dubbades 16 febr. 1787 af landshöfdingen Bunge, K.N.O. 1789.

G. 13/1 1757 m. *Elisabeth Margareta Asp*, dr af domprosten Math. Asp i Upsala och Marg. Cath. Waldius; död i Upsala 6 dec. 1770, 34 år g.

Barn:

Margareta Elisabeth, f. 1758, d. 1/1 1763, 4 år 7 m.

Hedvig Maria, f. 1766, g. 1789 m. teol. lekt., sedan prosten Nils Ström i Skellefteå.

Ulrika, f. 1767, g. 21/6 1794 m. kgl. hofpred. khden i Askersund Hans Gust. Frödin.

Matthias, f. 1769, teol. lic., docent i Upsala; d. 9/8 1803 i Hsand.

Brynolf, f. 1770, teol. d:r, khde i Piteå; d. 1830.

Tr.: Cogitationes philologicæ de usu accent. Ebr. p. 2, præ. *J. Ihre*. Ups. 1737. - *Lingua Novi Test. græca*, præ. *G. Mathesius*, ib. 1743. - *Theses philologicæ*, ipse præ. ib. 1745. - *De universali Judæorum conversione* ipse præ. ib. 1759. - Under sin professorstid presiderade han för 32 akadem. afhandlingar och utgaf 3 rektorsprogram. - *Memoria viri, dum vixit* [åminnelsetal öfver biskop en i Linköping A. O.

Rhyzelius] jussu senatus acad. Ups. 1762. - Menloria viri, dum vixit [åminnelsetal öfver ärkebiskopen och Ups. univ. prokansler dr. Magn. Beronius, 18 okt. 1776]. Ups. fol. - Berättelse om öfverdirektören vid kongl. Landtmäteri-contoret herr Brynolph Hesselgrens oskyldiga lidande åren 1716, 17 och 18, samt därpå följande upprättelse (utg. af C. C. *Giörwell*) Sthm 1809. - Ny tillökad uppl. ib. 1810.

9. Dokt. **Carl Gustaf Nordin** (1805-12), f. 2 jan. 1749 i Sthm, fadern då e. o. predikant vid gardet Carl Magnus N., sedan fältprost i Pommerska kriget, sist khde i Bygdeå pastorat, modern Margareta Stecksenius, khdedotter från Indal. Underårig inskrefs han 1763 som student i Upsala, där prom. fil. mag. 1773 och samtidigt amanuens vid Universitetsbiblioteket. Redan hans gradualafhandling rörde den kritiske historieforskaren. Följande år utn. till eloquentiæ et politices docens, sökte och erhöill han redan 1775 eloquentiæ lektoratet i Hsand. År 1780 1 juni fick han survivance på Skellefteå pastorat efter sin svärfaders prosten Högströms död. I dec. 1781 ventilerade han i Hsand en teologisk afhandling, som konsist. förklarade gälla i st. f. både präst- och pastoralexamen, hvilket konsist. »så mycket mindre kunde draga i tvivelsmål som äfven under ventilationen bem. lektor afgifvit hedrande och sig värdiga vedermälen af mogen insikt och färdighet icke allenast uti dogmatiska, utan ock polemiska och exegetiska theologien».¹ Redan under sin studietid hade han gjort sig känd som ifrig samlare och forskare af urkunder i vår svenska historia, och planer dryftades vid denna tid om att utgifva ett svenskt Corpus diplomaticum, omfattande vår medeltids skriftliga minnesmärken och handlingar, hvilket företag i synnerhet i bibliotekarien *Giörwell* fann en ifrig och oegennyttig förespråkare. Han ansåg lektor Nordin vara rätt mannen till förverkligande af denna plan, och denne var för sin del äfven villig att få utbyta Hsand mot hufvudstaden och djeknarnes skrifböcker, »hvilka hafva en synnerlig kraft att föda och nära mjält-sjuka», mot arkivens handskrifter.² I anledning häraf ingaf N. år 1780 en ansökan om tjänstledighet för utgifvande af ett dylikt historiskt verk och K. M:jt beviljade i juli 1781 denna anhållan med tillstånd för N. att under tiden åtnjuta lektorlönen. Han flyttade följande år till Stockholm. En ny tid bröt nu in för honom, han fördes snart nog in i stadens lärda och vittra kretsar, ådrog sig konung Gustaf III:s uppmärksamhet och upptogs slutligen bland hans förtrogne. Han invaldes sålunda redan 22 apr. 1786 till en af de Aderton i den nybildade Svenska Akademien och i Vitterhetsakademien 23 maj s. å. Hans svärfar prosten Högström hade

¹ Hdpr. 13/12 1781.

² Hist. tidskr. 1886, s. 348.

emellertid dött år 1784, och Nordin, som fått resolution på pastoratet med tillträde 1 maj 1786, var betänkt att lämna sina lärda forskningar, då Kgl. Maj:t, för att ej det stora urkundsarbetet skulle afstanna, beslöt att göra Skellefteå till prebende till Nordins lektorsbefattning; han skulle kvarstanna i Sthm, endast afstå 100 rdlr spec. åt sin vice pastor och en mindre summa åt vikarierande gymn. adj. af lektorslönen i Hsand. Han prästvigdes i Sthm, kort före sitt pastoratillträde och blef samtidigt Hsands stifts fullmäktig vid 1786 års riksdag, där han med kraft häfdade prästerskapets yrkande att få ändring i det ecklesiastiska befordringsväsendet, som under Schröderheim urartat nästan till skandal. Och man behöfver blott läsa de Gustavianska papperen för att erfara sanningen af Geijers ord: »Att hafva gjort slut på det förra oefterrättlighetstillståndet i fråga om andliga befordringar, att hafva öppnat konungens öga öfver vådan däraf, att slutligen, med hans fulla bifall, hafva lagt grunden till de ännu gällande befordringslagarne inom ståndet, det är en förtjenst, som historien skall förvara åt Karl Gustaf Nordin».¹ Under åren 1786-89 tillhörde han den Ecclesiastique Beredning, som arbetade på afhjälpande af de öfverklagade missförhållandena. Serafimerordens historiograf, 1787, prost i Västerbottens andra kontrakt 1789, Hsands stifts fullmäktig vid bankrevisionen 1788, ledamot af prästeståndet vid riksdagen 1789 samt riksdagen i Gefle 1792 och satt under den sistnämnda i Hemliga utskottet. Han hade sålunda blifvit en förgrundsfigur i den politiska världen och förvärfvat sig både vänner och fiender.² I hög grad stödd af sin konungs förtroende kallades han 10 mars 1792 att vara ledamot af Riksens ärenders allmänna beredning och blef 14 mars såsom sådan befalld att delta i kungliga konseljen. Två dagar senare afled konung Gustaf, och hans vänner funno ringa nåd för förmyndareregeringen, som småningom aflägsnade den ena efter den andra. Den 20 juli s. å. fick Nordin befallning att skyndsamt begifva sig åter till sitt stift, återtaga sitt lektorat och sköta sin församling. Än mer, såsom utsedd af Hsands konsistorium till Stiftsfullmäktig vid jubelfesten i Upsala 1793, möttes han på vägen i Gefle af ett kungligt förbud att infinna sig till festen.³ Från Justitiekanslern hade afgått bref till Ärkebiskopen och Landshöfdingen i Upsala med förständigande, att om någon af ledamöterna i Hsands konsistorium skulle ankomma till staden för att bevista festen, de skulle förständigas att

---

¹ Gustavianska papperen D. 3.

² Hur olika omdömen om Nordin blifvit fällda, kan ses i LJUNGGREN, Svenska vitterhetens häfder D. 3, s. 116-20.

³ Som förevändning hade anförts, att Konsistoriales voro ställda under åtal för förgripliga yttranden, se ofvan s. 23.

genast begifva sig därifrån, och om detta förståndigande icke prompt åtlyddes, landshöfdingen ägde på tjenligt sätt tillhålla den tredskande att ställa sig K. Maj:ts nådiga förordnande till underdånig efterrättelse. Harmen bland hans vänner var stor, men både sin första förvisning från Sthm och denna skymf tog han med större lugn än stiftskamraterna, hvilka han uppmanade »till stillhet, undergifvenhet och förgätenhet om honom, då i samhällen frågan aldrig bör vara någon annan än om det hela».¹ När kon. Gustaf IV Adolf 1 nov. 1796 upplöste förmyndarestyrelsen och öfvertog regeringen, grydde åter bättre dagar för hans faders vänner. Nordin, som 2 juni 1797 blivit utnämnd till prim. teologie lektor, anhöll att få utbyta Skellefteå aflägsna prebendepastorat mot det närliggande Nora för bekvämare expeditioner och lättare tillsyn, oaktadt bytet var förenadt med betydligt förminskade inkomster. Med bifall härtill be-tygade K. Maj:t 21 aug. 1798 »sitt nådiga välbehag öfver den berömliga omsorg till befordrande af ett nyttigt ändamål lektor Nordin utan af-seende på minskning i sina inkomster ådagalagt». Han blef teol. d:r vid konungens kröningsfest 1800, prost i Ångermanlands östra kontrakt vid tillträdet i Nora s. å., och då han 1 mars 1805 utnämndes till biskop i stiftet, fick han behålla Nora såsom prebende. Genom ett senare kunga-bref 26 febr. 1808 bestämdes, att biskopen i Hsand för framtiden skulle såsom prebende innehafva Nora mot att afstå Stigsjö och Häggdånger socknar, som hittills utgjort annexer till Säbrå.

En förträffligare chef kunde stiftet ej fått. Han var förtrolig med alla konsistoriella ärendens handläggning, och nästan alla stiftets präster kände han personligen. Som lektor hade han varit gymnasiets rektor åren 1776, 93, 96 och 1803 och visste hvad dess behof kräfdes. Hans praktiska skicklighet och sakkunskap hade konsist. många gånger haft tillfälle att pröfva, då han å dess vägnar fått i uppdrag att med lands-höfdingen i Västerbotten rådpläga om nya kapellförsamlingars bildande i denna landsort eller att med allmogen underhandla om dess understöd till nya prästerliga befattningar eller prästgårdars uppbyggande. De utlåtanden, som kräfdes svårare utredningar och voro af afgörande vikt, anförtroddes gärna åt honom; så t. ex. är tydligen det vidlyftiga svaret på Kammarkollegiets yrkande om reduktion af den åt gymnasie- och skol-staten anslagna lönespanmålen af hans hand.² Tack vare hans rika er-farenhet och vidsynthet kommo därför sammanstötningar i Konsist. under hans biskopstid sällan ifråga. En antecknare säger: »Biskop Nordin älskade makten, men utöfvade den icke under den despotiska form, som

---

¹ Se Crusenstolpe, Portfeuille D. 4, s. 104-114.

² Hdpr. 7/2 och 13/6 1781.

biskop Kiörning. Han såg ogärna någons inträde i domkapitlet, af hvilken han befaraede opposition. Någon sådan hade han aldrig att befara af den lärde Sahlberg, den beskedliga Burman eller de lydige Unæus och Ol. Lindahl. Den allvarlige Olof Huss ägde och uttalade nog sin egen mening, men stod i vänskapligt, enskildt förhållande till biskopen».¹ För stiftet var hans grundläggande af ett tryckeri i Hsand af betydande vikt, ehuru det närmast afsåg utgifningen af den lappska bibelöfversättningen, som äfven utkom 1811. Prästmöten höll han i Hernösand i febr. 1806 och i juni s. å. i Piteå samt i Hsand 1812. Efter återkomsten från Örebro riksdag blef hans förut ej synnerligen starka hälsa vacklande och i febr. 1812, efter nyss slutadt prästmöte nedlades han på sjuksängen. Hans storslaget planerade diplomatiska verk kom visserligen ej till utförande, men arbetet blef under andra former upptaget och fortsatt. Hans stora handskriftsamling, omfattande öfver 2,400 volymer, inköptes år 1814 af Kronprinsen Carl Johan för 3000 rdr b:co och skänktes till Upsala universitetsbibliotek. Han afled 14 mars 1812 på sin egendom Stenhammar och begrofs på Nora kyrkogård. I Svenska akademien, till hvars minnespenningar han årligen författat lefnadsteckningar, tolkades hans förtjänster af efterträdaren i akademien A. R. Rutström, i Vitterhetsakademien af G. Adlerbeth, och vid Hsands stifts prästmöte 1816 höll rektor Jonas Svedbom parentation öfver honom. L.N.O. 1797. K.N.O. 1809.

G. 1) 1776 i Sthm m. *Anna Catharina Högström*, dr till prosten P. Högström i Skellefteå; d. 2/4 1787.

2) 25/11 1788 m. *Anna Sophia Nensén*, dr till khden i St. Clara Pehr Nensén; d. i Hsand 31/5 1794.

3) 1795 m. *Margareta Elisab. Clason*, dr till brukspatronen Jacob Ephr. Clason; d. 1828.

Barnen, adlade *af Nordin* 28 dec. 1807, voro:

Johan Magnus, f. 21/4 1777, d. 2/5 1784.

Margareta Catharina, f. 20/4 78, d. 5/9 s. å. i Hsand.

Anna Lovisa, f. 24/5 79, g. 26/9 1805 m. sekret. vid Ståthållarämbetet Isak Biberg, änka 1810; d. i Hsand 14/6 1852.

Eva Ulrica, f. o. d. 1784.

Wendela Ulrica, f. 7/9 87, g. 23/6 1811 m. häradsh. i Södra Ångermanland Carl Gustaf Wallgren; d. 20/10 1819 på Angsta gård.

Hedvig Charlotta, f. 9/3 89, d. i Sthm 3/12 1804.

Carl Gustaf, f. 20/10 92, d. 31/5 93.

Catharina Helena, f. i Hsand 23/4 96, d. därst. 10/6 1854.

Carl Jacob, f. 23/11 97, docent i Upsala, hist. lektor i Hsand; d. i Sthm 31/8 1874.

¹ Hernösands posten 1864, n. 22.

Gustaf, f. 6/12 99, generalmajor, envoyé och minister i St. Petersburg; d. 17/9 1867.

Claes Johan, f. 12/7 1801, possessionat, tit. häradshöfding; d. 1838 å Glads-hammar.

Margareta Elisabeth, f. 26/1 1803, d. i Hsand 2/2 1859.

Hedvig (Hedda) Charlotta, f. 8/11 1807, d. i Sthm 17/2 1899, den sista med ättenamnet.

Tr.: Usus juris naturalis in vita civili, præ. *J. P. Sleincour*, Ups. 1771. - Monumenta Suiogothica vetustioris ævi falso meritoque suspecta, p. 1, 2, præ. *J. Ihre & ipse*, ib. 1773-74. - Tal öfver H. K. H. kronprinsen Gustaf Adolphs födelse hållet i Hsands gymn, 12 nov. 1778. Sthm 1778. - Lineamenta doctrinæ de illuminatione hominis irrogeniti, s. 1, 1781. - Inträdestal i Svenska Akademien, Sthm 1786. - Handlingar til upplysning af svenska krigshistorien. St. 1, 2, Sthm 1787-88. (anon.) - Landshöfdingen m. m. friherre Pehr A. Örnkölds styrelse öfver Wester-Norrland, Hsand 1808 (anon.). - Konung Carl XI:s dagbok, Hsand 1808 (endast utdrag). - Minnen öfver namnkunnige Svenska män, uppläste i Svenska Akademien på dess högtidsdagar åren 1786-1811, D. 1, 2. Sthm 1818 (aftryck ur Sv. Acad.s handl.).

[*Litt.*: Biogr. lex. 10; Matrikel öfv. Hsands stift 1807; Nordisk familjebok (art. af *C. Annerstedt*); *E. G. Geijer*, Ur de Gustavianska papperen; Hemliga handl. hör. till Sv. hist. 2; *Crusenstolpe*, Portfeuille 4, s. 104.]

10. Dokt. **Erik Abraham Almqvist** (1814-30), f. i Gefle 25 maj 1767, son af lektorn, sed. teologie professorn i Upsala Eric Jonas Almqvist och Hedvig Cecilia Bergman, prostdotter fr. Bollnäs. Sonen åtnjöt i hemmet enskild undervisning, till dess han 6 okt. 1780, underårig, inskrefs vid Upsala universitet. Promov. fil. mag. 1794. Hade under faderns ledning tillika studerat teologi, så att han redan s. å. aflade teol. kand. examen och blef vice notarie i Upsala domkapitel. Teol. licentiat och teologie docens 1795, disp. för teol. doktors grad 1796. Förordnad att upprätthålla sin faders undervisningsskyldighet, skötte han från 1797 till 1809 de offentliga föreläsningarna i dogmatik och symbolik; e. o. teol. adj. 1797 och prästv. s. å.; e. o. professor 1801. Höll en parentation vid universitetet öfver markgrefven Carl Ludvig af Baden nov. 1802, fick s. å. säte och stämma i teol. fakulteten. Teol. adj. 12 maj 1802, och khde i Börje f. å., installerades i maj 1807 till e. o. professor. Teol. d:r 1809. Vid faderns död 1808 hade han närt den förhoppningen att efter så långvarigt och förtjänstfullt vikariat få efterträda honom i professuren, men ehuru han innehade första förslagsrummet, blef den andre sökanden, matem. professor Hultén från Greifswald, utnämnd. Detta slag drabbade honom hårdt, och han synes ej hafva fullt repat sig efter motgången. Han stod nu flera år utan utsikt till någon akademisk befordran med en stor växande familj, då han vid valet efter Nordin kom på första förslagsrummet och utn. till biskop öfver Hernösands stift 3 dec. 1812.

Biskop Almqvists lärda utbildning inföll på den tid, då den Kantiska filosofien genom professor Dan. Boethius gjorde sitt inträde vid Upsala universitet och entusiasmerade den akademiska ungdomen. Härigenom fick den unge teologen, ehuru uppammad i den häfdvunna ortodoxa åskådningen i sin behandling af den teologiska dogmatiken en af kantisk filosofi färgad uppfattning, hvarför han blifvit räknad såsom en af de första filosoferande teologer i Sverige. Denna den spekulativa filosofiens tillämpning på teologien afsåg hos honom ingalunda att undergräfvade eller försvaga den kristna kyrkans tro, men han betraktades icke dess mindre från ortodoxt håll med misstänksamhet. Han var medlem af det på sin tid beryktade sällskapet »Juntan» och deltog äfven i utgifvandet af den Litteraturtidning, som från samma sällskap emanerat. Vid Almqvists tillträde till biskopsämbetet i Hsand blef hans första åtgärd att få de många vid Nordins död lediga lektoraten besatta. Till lektor i historia utnämndes O. F. Forsberg, i filosofi N. M. Berlin, i teologi J. Häggblad och i matematik med. d:r G. Lunell, allas namn ännu i en äldre tradition lefvande. Sitt stift skötte han med nit och insikt. Prästmöten höllos i febr. 1817 i Hsand och i juni 1819 i Piteå, då i samband härmed alla församlingar i Norrbotten och åtskilliga i Västerbotten visiterades. Vid riksdagarne 1809, 1810 och 1812 hade han tidigare varit fullmäktig för ärkestiftet; som biskop bevistade han riksdagarne 1815, 1817 och 1823 samt var 1814 och 1824 revisor öfver bancodiskonten. Hvad man kunde anmärka mot honom såsom stiftschef gällde måhända, att han i fråga om stiftets angelägenheter alltför mycket underlät att begagna sin biskopliga kontrollerande myndighet, hvarigenom konsistorie-notariens inflytande växte och tilltagsenheten i jämbredd därmed, så att bland prästerna tron på notarien Abraham Nenséns allsmäktighet var allmänt spridd i stiftet.¹ Under Almqvists tid började egentligen nyläsarsällskapets rörelser mera öppet framträda i Skellefteå och närliggande trakter under oroligheter och med yttringar af andligt högmod och ned sättande omdömen om kyrkan och dess lärare. Biskop Almqvist var en snillrik man med starka, lifliga vetenskapliga intressen, ägde en ovanlig lätthet att uttrycka sina tankar, älskade att smått lysa med sin satir och sin kanske ej alltid afvägda kvickhet i sällskapskretsarna, där han väl trifdes och hans samtalsämnen voro outtömliga. Men bakom denna yta har man genom de utdrag ur hans dagbok, som ej länge sedan publicerats, funnit en man, hvilken dagligdags i sin tysta kammare under sträng själfransakan gått in i sig själf och sett djupare på de andliga tingen. Han

---

¹ Hernösandsposten. 1864, n. 22.

afled i Hsand 29 juli 1830, träffad af ett slaganfall i ett samkväm hos lektor O. Huss. Hans stora värdefulla boksamling, där Kant och hans närmaste efterföljares skrifter voro väl företrädda, försåldes 1832 Upsala. L.N.O. 16 dec, 1814, K.N.O. 31 aug. 1829.

G. 1) 1800 m. *Hedvig Ottiliana von Heijne*, f. 7/9 1770, dr af löjtnant Georg Elias von Heijne; d. 1/9 1805.

2) 1806 m. *Johanna (Jeanne) Elisabeth Merckel*, f. i Sthm 12/12 1783, dr af prosten i Alsike Joh. Valentin Merckel; d. i Sthm 14/1 1861.

Barn:

Hedvig Christina Ottiliana, f. 16/9 1801 i Upsala, g. 1832 m. khden E. D. Selander i Selånger; d. 9/3 1883.

Erik, f. 2/10 1802, docent i astronomi, matem. lektor i Hsand; d. 4/7 1874.

Carl Jonas, f. 11/2 1804, Kalseniensk professor i Upsala; d. 25/3 1844.

Axel Fredrik, f. 23/7 1805, filos. jubeld:r 1877, regem.läkare och fältläkare; d. i Piteå 15/10 1881.¹

Johan Abraham Valentin, f. 29/5 1807, d. 1811 i Upsala.

Immanuel Gustaf, f. 13/8 1808, med. d:r, provinsialläkare i Venersborg; d. 4/5 1839.

Oscar Julius August, f. 19/10 1810, fil. jubeld:r, teol. kand., prost i Skogs Tibble (Upl.); d. 26/10 1895.

Bernhard Ulrik Georg, f. 1/10 1813, grosshandl. i Sthm, egare af Lögdö bruk; d. 27/4 1881.

Agnes Johanna Lovisa, f. i Hsand 18/9 1816, d. ogift i Sthm 27/9 1909.

Emma Elisabeth, f. 18/7 1818, d. i Sthm 1909 på sin 92 födelsedag.

Seth Valentin, f. 31/5 1820, med. d:r, prakt. läkare i Norrköping, bosatt i Sthm 1871; d. 25/9 1891.

Edla Josefina, f. 7/4 1823, d. 8/4 1824.

Tr.: De prudentia Gustavi I:mi, religionem in Suecia reformantis, non mere politica, præ. *E. M. Fant*, Ups. 1786. - Idea finis ultimi et moralis pretii pro diversa hominis consideratione examinata, p. 1, præ. *D. Boethius*. ib. 1794. - De præstantia ethices Christianæ respectu principii e quibusdam N. T. locis enucleata (1), præ. *J. Winbom* ib 1795 (pro Cand.). - De præstantia ethices christianæ in finibus hominis invicem conciliandis, p. 2, 3, ib. 1798. - Historia de baptismo, observationibus criticis, exegeticis et dogmaticis illustrata, ib. 1802. - In doctrinam de precatione observationes, ib. 1808. - Tal vid borgmästarens i Hernösand, commerce-rådets herr Michael Lindströms jordfästning i St. Nicolai kyrka d. 5 october 1823. - Sthm 1823. - Ur hans »Själfbekännelser», en dagbok från åren 1805-1830 har prof. *H. Lundström* gjort utdrag, publicerade i Kyrkohistorisk Årsskrift, Årg. 10-11, Uppsala 1909, 10. - Var medarbetare i LitteraturTidning, utg. i Sthm och Upsala af *G. A. Silfverstolpe* 1795-97.

[*Litt.:* Lefnadsteckning af *J. A. Almquist* (i Sv. biogr. lex. red. af *B. Boethius*); Oratio in memoriam E. A. Almquist scr. *J. Nordqvist*, Hsand 1839; Matrikel öfver Hsands stift 1818; Upsala ärkestifts herdaminne, D. 1, s. 222. Sv. ättartal, Årg. 7.]

¹ Dessa 3 bröder promoverades till filos. magistrar på samma gång i Upsala 1827.

11. Dokt. **Frans Michael Franzén** (1832-47), f. 9 febr. 1772 i Uleåborg, där fadern Zach. Franzén var handlande, modern Helena Schu-lin. Intogs i fädernestadens trivialskola 1782, och endast 13-årig vid Åbo universitet 1785, där han vid ej fyllda 18 år promoverades till fil. mag. 1789. Efter fortsatta filosofiska studier i Åbo och äfven i Upsala, där han satte sig in i Kantiska filosofien, blef han eloquentiæ docens vid Åbo universitet 3 juni 1792, företog en utländsk resa till Danmark, Tyskland, Holland, Frankrike och England 1795-96; under sin frånvaro utn. universitetsbibliotekarie i Åbo 1795, professor i Historia litteraria 1798, erhöll 18 nov. 1801 transport till professuren i moral och historia, utgaf och presiderade för en afhandling i teologiska fakulteten i. st. f. pastoral-examen 1803, stod på förslag till 3:dje teologiska professuren i Åbo s. å., utn. till khde i Pemar prebende-pastorat 1 juli 1804, prästv. 15 juli s. å. Och erhöll säte och stämma i Åbo domkapitel. Promotor vid fil. mag. promotionen 6 juli 1810, och 12 juli s. å. utn. till khde i Kumla pastorat i Nerike, hvilket han dock ej fick tillträda förrän maj 1812. Finland hade nu kommit under Rysslands spira, och då han som svensk undersäte ej gärna ville tjänstgöra vid det under annan lydno ställda universitetet, anhöll han om och beviljades ett års tjänstledighet med bibehållande af professorslönen samt afflyttade till Stockholm 1811.¹ Efter tillträdet i Kumla hedrades han 1814 med prosttitel och utnämndes till ordinarie kontraktsprost 6 dec. 1820, teol. d:r i Upsala 1818, khde i St. Clara församling i Sthm och vice præses i Stadens Konsistorium 28 maj 1824, tilltr. 1 maj 1825. Redan länge hade han intagit platsen som en af Sveriges förnämsta skalder, till hvars rena, ideala toner alla lyssnade och öfver hvilken utmärkelser och hedrande uppdrag hopade sig. Belönad år 1794 af Svenska akademien med Lundbladiska priset, eröfrade han Akademiens stora guldmedalj för en sång öfver Creutz 1797, kallades till dess ledamot 1808, men tog där sitt inträde först 27 nov. 1811 och var akademiens ständiga sekreterare 1824-34. Invaldes i Vetenskapsakademien 1815 och var dess preses 1832-33, ledamot i Vitterhets, hist. och antikv. akademien 1820, deltog såsom ledamot af Psalmbokskomitén i utarbetande af 1819 års psalmbok, där många sköna psalmer äro af hans hand. Såsom predikant och andlig talare var hans rykte stort och såsom själasörjare utöfvade han ett betydande inflytande i hufvudstaden. - Vid biskopsvalet efter Almqvist uppfördes i första rummet J. Häggblad, i andra C. E. Rogberg och i tredje Franzén. Sedan Rogberg afsagt sig

¹ WIRSÉN, Minne af biskopen doktor F. M. Franzén (Sv. Akad. handl. N. F. Bd 2), den rikaste och fullständigaste skildring, som om honom utkommit och till hvilken vi hänvisa.

sitt förslagsrum, erhöll Franzén andra rummet och A. Renström det tredje. Franzén utnämndes den 10 dec. 1831 till biskop i Hernösand och khde i Säbrå och Nora prebende-pastorat. Vid ett första besök i stiftsstadens utfärdade han 24 juli 1832 sitt Herdabref, hvori han varnade församlingarnes lärare för ett falskt moraliserande och uppmanade dem att i sina predikningar hålla sig till kristendomens kärna om den fallna människans återlösning genom den korsfäste Frälsaren. Han uttalade ock sitt bekymmer öfver sådana sekterister, »hvilka sätta sig emot allmän lag och kyrkoordning eller under en skenbar gudaktighet tillåta sig de gröfsta utsväfningar och ej blygas att i Jesu namn, vid korsets fot, under trons altar söka en fristad för alla laster och brott»; dem bör man ej förblanda med de s. k. *läsare*, »hvilka med stilla andakt uppbygga sig och andra samt genom en oförvitlig lefnad betyga sin kristendom». Först år 1834 öfvertog han den egentliga stiftsstyrelsen och i maj skedde boflyttningen. Med en ovanlig ifver började han redan samma år under mödosamma resor visitera stiftets församlingar och inspektera skolorna. Ända in i Härjedalen och de lappmarkens församlingar, där sällan någon biskop före honom varit, ställdes färderna. Prästmöten höllos 1839 i Hernösand och 1842 i Piteå stad. Hvad som, utom pietismens oarter, särskildt utgjorde föremål för hans beifran var den ohejdade dryckenskapen, hvilken på denna tid härskade i synnerhet i lappmarkerna, och åt hvilken äfven prästerna här och där voro hemfallna. Särskildt vid 1839 års prästmöte ägnade han sin uppmärksamhet åt nykterhets-saken, och många af de närvarande prästerna förbundo sig för exemplets skull till absolut afhållsamhet från spirituösa drycker, andra förklarade saken bättre främjas genom visad måttlighet, men samtliga präster utlofvade, på biskopens bön, att de icke för egen del och å sina boställen skulle tillåta någon bränvinstillverkning. Visst är, att ett omslag till det bättre inträdde. Som en vaken väktare på Zions murar uttalade biskopen sig vid samma tillfälle äfven mot den uppseendeväckande, af Strauss häfdade kritiska uppfattning, som ville göra den evangeliska historien till en mytisk dikt, liksom han äfven senare i poetisk form gjorde inlägg såväl mot Strauss som mot Ignell. Han bevistade riksdagarne 1823 och 1828 såsom fullmäktig för Strängnäs stift, såsom biskop riksdagen 1834 samt en del af 1840 års riksmöte. Vid riksdagen 1834 väckte han förslag om, att staten på grund af den rådande missväxten måtte utan återbetalningsskyldighet understödja behöfvande med spannmål i Jämtland och Härjedalen samt yrkade i ett memorial, fast förgäfvdes, att de 124 tunnor spannmål, som från Hsands stift årligen utgingo till Upsala domkyrka, måtte läggas till Hsands domkyrka, som nu befann sig i ytterst bristfälligt

skick. Det var ock för Franzén ett glädjeämne, att man fick upplefva fullbordandet af den nya domkyrkan, hvars uppförande han satt i gång och med spändt intresse följt från sina fönster i biskopsgården. Kyrkoinvigningen förrättades 28 juni 1846 af ärkebiskop Wingård.¹ För skolorna i stiftet var han en omsorgsfull eforus. Dock voro hans besök på gymnasium och skolan i Hsand ej synnerligen välkomna. Hans ingripande i lektionerna och det klander, han stundom med hetta lät gå ut öfver såväl lärjungar som lärare, voro ej rätt uppskattade. Lärarne klagade, att deras auktoritet och disciplinen härigenom ledo afbräck. I allmänhet har man föreställt sig att Franzéns biskopsverksamhet varit af samma stilla och fridsamma karaktär som hans dikter. Så är ej förhållandet. Samvetsgrann som han var, tålde han intet upptäckt fel och kräfde omedelbart dess rättelse, men därtill kom hos honom en medfödd retlighet, som han ej hade makt att bemästra. Ytterst mån om sitt ämbetes värdighet kunde han vid minsta misstanke att ej ha blifvit med tillbörlig heder bemött, låta sitt missnöje bryta ut i stundom ganska sårande uttryck. Men vördnaden för honom var rotfast och allmän i stiftet, och under hans senaste år, då sjukligheten tilltog och hans hufvud mer och mer sänktes mot bröstet, omfattades han och hans familj med ömmaste medlidande. Han afled i Säbrå prästgård 14 aug. 1847 och ligger begrafven på Hsands nya kyrkogård. Fil. jubelmag. i Upsala 1839 och i Helsingfors 1840. L.N.O. 1814, K.N.O. 1836, K.m.st.k.N.O. 1845. Parentation hölls öfver biskop Franzén vid 1856 års prästmöte i Hsand af lektor L. O. Hammargren.

G. 1) i Gamla Karleby 24/9 1799 m. *Margareta Elisabeth Roos*, f. 1780, dr af rådmän Anders Roos och Maria Elisabeth Rahm; d. i Åbo 20/3 1806.

2) 8/9 1807 i Sthm m. *Sophia Christina Wester*, dr af hofsekreteraren, brukspatron Erik Wester på Haddebo, Nerike; änka efter advokatfiskalen J. L. Robsahm och lektorn vid Carlberg, skalden Mich. Choræus; d. i Sthm 22/10 1829.

3) 1831 m. *Christina Elisabeth Arwidsson*, f. 1783, dr af tullinspektör Arwid A., änka efter häradshöfd. Claes Abr. Arvedson i Örebro; d. i Upsala 18/9 1859.

Barn:

Maria Helena Rosina, f. 4/6 1800, g. 21/8 1818 i Kumla m. med. adj., sedan generaldirektören och statsrådet Carl Daniel von Haartman; d. 24/1 1840 i Hfors.

Francisca Wilhelmina (Mina), f. 5/3 1802, g. 26/8 1828 m. frih. Carl Julius Vult von Steyern, kammarherre, ryttmästare; d. i Sthm 6/5 1830.

Henriette (Henny) Elisabeth, f. 24/9 1803, g. 1822 m. d:r Anders Abraham Grafström; d. på Carlbergs slott 14/1 1833.

Frans, f. 29/10 1804, major vid Västerb. fältjägare; d. 9/3 1861 å Hedlunda vid Umeå.

i 2:a giftet:

¹ G. BUCHT, Hernösands kyrkor (i Från ådalar och fjäll, Hsands stifts julbok 1920), s. 109.

Carl Vilhelm, f. 5/6 1808. v. Geschworner, sinnesrubbad; d. 13/10 1844 i Wadstena.

Ernst Erik Edvard, f. 8/4 1810, d. s. å. 6/9.

Nils Choræus, f. 11/9 1811, komminister i Hsand; d. i Kiel 5/6 1856.

Helena Sophia, f. 8/9 1813, g. 1838 m. sin svåger A. A. Grafström; d. i Sthm 25/10 1891.

Sem Johan, f. 15/2 1815, v. häradshöfding, kämnerspreses i Kristinehamn; d. 1857.

Seth Michael, f. 28/5. 1816, grosshandl. och v. konsul i Skellefteå, bosatt å Stjernhof i Södermanland.

Frosten Edvard, f. 9/4 1818, d. i Kumla 20/1 1819.

Anna Francisca (Fanny), f. 29/5 1820, g. 1844 m. grosshandl. Johan Carl Christopher Kempe i Hsand; d. 10/4 1848.

Charlotte Christine Elisabeth, f. 11/3 1822, g. 1849 m. sin svåger Kempe, änka 1872; d. 12/6 1874.

Tr.: Diss. de Bircarlis, p. 1, 2, præs. *H. G. Porthan*, Aboæ. 1786-89. - Historiola orationis humanæ, quatuor ætatibus descriptæ p. 1, 2:1, ib. 1791-95. - Presiderade för ytterligare 34 disputationer till år 1810. (Se Cat. disp. Lidenianus cont. *a G. Marklin* 1820.) - Om svenska drottningar. Historiskt tal i anledning af konung Gustaf IV Adolphs förmälning . . . hållet den 4 november 1797 för Kongl. Akademien i Åbo, ib. 1798; ny oförändr. uppl. Örebro 1823. - Handelsmannen i Gamla Carleby Henrik Rahms minne. Vid dess graf den 20 oct. 1799, för släkt och vänner. Åbo 1800. - Sång öfver grefve G. Ph. Creutz (i Sv. Akad. handl. f. 1796, D. 2). - Till åminnelse af en ädel människja [grefvinnan M. C. Armfelt] Åbo 1803. - Skaldestycken, Bd 1. Åbo 1810; Ny uppl. Bd 1-7. Örebro 1824-61. - Profpsalmer af *Franzén* och *Wallin*, h. 1, 2. Sthm 1812-13. - Förslag till texter vid den allmänna gudstjensten, Örebro 1819. - Till åminnelse af konung Carl XIII. Tal i en landsort. Sthm 1821. - Tal vid Evangeliska sällskapetets offentliga sammankomst . . . 22 maji 1822, ib. 1822. Konsterna. Poem, ib. 1822. - Julie de St. Julien, eller frihetsbilden. Symboliserad historie. Örebro 1825. - De första orden till St. Clara församling i Sthm. Sthm 1825. - Tacksägelse, tal och verser i anledning af fru Anna Sophia Billbergs, född Ehinger, den 7 april 1825 timade död . . . , ib. 1826 (anon.). - Vid justitierådet . . . Magnus Toréns jordfästning . . . 15 sept. 1825, ib. 1825. - Vid presidenten . . . friherre H. A. von Strokirchs jordfästning . . . den 27 juli 1826, ib. 1826 (anon.). - Vid justitierådet Bloms jordfästning, ib. 1826. - Tal vid en af rikets herrar . . . grefve Magn. Fredrik Brahes jordfästning . . . den 19 dec. 1826, ib. 1827. 4:0. - Tal vid f. d. presidenten . . . statsrådet grefve G. F. Wirséns jordfästning den 17 december 1827, ib. 1827. - Minnesord då änkefru Christ. Elisabeth Westin, f. Bergklyft jordfästes . . . den 28 febr. 1828, ib. 1828. - Vid kammarherren herr grefve Melker Axel Falkenbergs jordfästning . . . den 2 mars 1828 af församlingens kyrkoherde, ib. 1828. - Minnesord då f. d. lärtskramhandlaren herr Johan Hazelius jordfästades . . . den 31 juli 1828, ib. 1828 (anon.). - Vid tillförordnade öfverståhållaren, landshöfdingen i Sthms län friherre Dan. Edelerantz' jordfästning i Clara kyrka den 14 oktober 1828, ib. 1828 (anon.) - Minnesord vid hofmarskalken öfversten . . . Aug. Fr. Franckens jordfästning den 11 dec. 1828, ib. 1829 (anon.). - Tal hållit då stats-sekreteraren . . . C. G. af Leopolds kära maka fru Sara P. af Leopold, f. Fehman, jordfästades . . . den 14 maj 1829, ib. 1829. - Minnesord vid . . . justitiestatsministern . . . grefve Fr. Gyllenborgs jordfästning . . . den 29 aug. 1829. ib. 1829. - Minnesord vid vice-presidenten . . . C. D. af Wählbergs jordfästning . . .

20 aug. 1829. - För biskop Franzéns författarskap efter 1830 hänvisa vi till *Hj. Linnströms* »Svenskt boklexikon 1830-65» och erinra allenast om några viktigare skrifter: Om ryska namnets och rikets ursprung af ett svenskt, i Ryssland bosatt folk, vid namn Rhos. Inträdestal i Witterhets-Hist. o. Antiqu. Akad. (i Handl. D. 13.). Sthm 1830. - Herdabref i Hsands stift. Hsand 1832; ny uppl. 1833. - Columbus eller Americas upptäckt. Poem. Sthm 1831. - Skrifter i obunden stil, Bd 1. Sthm 1835. - De problemate theologico: quid salva fide in Christum, ut unicum salutis auctorem, de sorte gentilium æterna sperare liceat? prolusio, qua synodum Hernæsandensem die XII Martii 1839 aperuit . . . Hern. 1839. - Rabulisten och landtpresten. Samtal i sakerstian. Sthm 1840. - Det står dock qvar, det gamla ordet, ib. 41. - Vitter strid mellan far och son, ib 41. - Till författaren af »Grunddragen till den christliga sedoläran [N. Ignell]». Frågor, ib. 42. - Predikningar B 1, 2 m. supplem. af *G. H. Mellin*, ib. 1841-45. Minnesteckningar öfver utmärkte svenske statsmän, hjeltar, lärde, konstnärer och skalder, Bd 1-3, ib. 48-60 (aftr. ur Sv. Akad. handl. 1824-34). - Charader, ib. 49. - Strödda predikningar och smärre andeliga skrifter, ib. 52. - Samlade skrifter, B 1-7. Örebro 1867-69. - m. m.

[*Litt.*: Minne, författadt af *C. D. af Wirsén* (i Sv. Akad. handl. ifr. år 1886 D. 2 1887). - Matrikel öfver embets- och tjenstemän vid församl. i Sthm, utg. af *H. G. Bergman*. 1827. - Matrikel öfver Hsands stift 1845. - Minne af F. M. Fr. utg. af *S. A. Hollander*. Örebro 1868. - Fr. Cygnæus, Teckningar ur F. M. Franzéns lefnad. - *W. Lagus*, F. M. Franzéns bortflyttning fr. Finland. - *G. Ljunggren*, Sv. Vitterh. häfder, Bd 3, 5. - *P. Wieselgren*, Sveriges sköna litt. 5. - *G. Castrén*, Frans Michael Franzén i Finland. Hfors 1902; Ett gammalt familjearkiv (det Franzén-Grafströmska) af *A. M. Roos*. 1909. Norrländska släktprofiler af *Lotten Dahlgren*, 2, s. 37. 1911.]

12. Dokt. **Israel Bergman** (1848-64) f. 16 mars 1795 på Sörfors bruk i Attmars socken, Medelpad, äldsta sonen af brukspatronen Erik Bergman och Brita Catharina Norberg.¹ Stud. i Upsala 1811, där promov. fil. mag. 1818, utn. astronomie docens s. å., uppehöll de astronomiska föreläsningarna vid universitetet v. t. 1820, e. o. och vice observator 1823, utn. till gymnasieadjunkt i Hsand 1824; bestred såsom sådan lektoratet i filosofi ht. 1825, i teologi ht. 1828-vt. 1830, i filosofi ht. 1830, i historia ht. 1831-vt. 1833; efter afl. specimen utn. lektor i grekiska och hebr. språken 22 maj 1833, tilltr. 1 maj 1835. Höll parentation i gymnasiet öfver kon. Carl XIV Johan 8 juni 1844. - Vid biskopsvalet efter Franzén uppfördes lektor Bergman i 1:sta förslagsrummet² och utnämndes till biskop öfver Hsands stift 11 febr. 1848. Han invigdes härtill i Sthm af ärkebiskop af Wingård, som med häntydan på hans namn och allmänt kända karaktär till text valt Joh. 1:47: »Si en rätt Israelit, i hvilken intet svek är». Biskop Bergman, som man visste högst ogärna velat mottaga detta ämbete, säges i sin introduktionspredikan haft till ingångsspråk:

¹ Hon var dotter till f. d. brukspredikanten mag. Israel Norberg vid Galtströms bruk, en äldre bror till kanslirådet professor Matthias Norberg, den bekante orientalist.

² I 2:dra rummet stod d:r A. A. Grafström och i 3:dje prosten J. A. Säve i Tuna.

»Och de funno en man på markena, honom lade de korset uppå, att han skulle bära det för Jesus». Hans verksamhet för stiftet präglades af samma allvar och redbarhet, som utmärkte honom i lifvets andra skiften. Han höll två prästmöten, det ena i Hsand 1856, det andra 1858 i Piteå. Af förhandlingarne ser man, huru separatismen och baptismen i vissa församlingar börjat genom kringresande predikanter utbreda sig, liksom Læstadianismen uppe i Norrbotten, i synnerhet Pajala, visade sina första mera fränstötande yttringar, hvilka biskopen själf vid sin visitation sommaren 1853 iakttagit, och hvilka han sökte förmå kyrkoherden Læstadius att afstyra. Detta var så mycket svårare som denne »genom groteska bilder och sinnesskakande målningar underhållit dem, i den öfvertygelsen, att de voro yttringar af den Heliga Ande». Dessa yttringar hade dock småningom antagit en mera mild karaktär. Folkskoleundervisningen hade nu ock blifvit en brännande fråga, som låg stiftschefen mycket om hjärtat, liksom skolväsendet i allmänhet var föremål för hans nitiska omtanke. Teol. d:r i Upsala 7 sept. 1860. Bevistade samtliga riksdagar från 1848 till 63. Efter att ha i 16 år med vaket nit styrt sitt stift, tog han det för den tiden ovanliga steget att med beviljad pension begära afsked från biskopsämbetet. Hans afskedshälsning till stiftets prästerskap är dat. 27 apr. 1864. Om hösten flyttade han till Stockholm, där han afled 28 apr. 1876. Vid dödsfallet ägnades honom i Hernösandsposten en vördnadens och tacksamhetens runa, hvori det heter: »Hans välgörenhet och omfattande välvilja för alla, som i ett eller annat hänseende sökte hans hjälp, lefver i friskt minne och därom berättas månget drag, som ej blir mindre rörande genom den godtrogenhet och obekantskap med allt världens svek, som därmed var parad».¹ L.N.O. 1849, K.N.O. 1854, Fil. jubeldoktor i Upsala 1869. Var ogift.

Tr.: De ingenio Æschinis oratoris, præs. *E. A. Sodenstierna*, Ups. 1814. - De motu apparenti stellarum fixarum et aberratione et parallaxi annuæ conjunctim oriundo, p. 1, præs. *J. Bredman*, p. 2-5, ipse præs., ib. 1818-19. - Ad theoriam axis in peritrochio accessiones, ib. 1819. - Några användningar af plana speglar vid synvinklars mätande jemte förslag till en reflexions micrometer (i Kgl. Vet. Akad. handl. 1824). - Reflexioner öfver grundbegreppen i algebern. Ups. 1827 (anon.). - In geographiam Homeri commentationes . . . Hsand 1833 (pro lectura). - Tal vid öppnandet af Hernösands navigationsskola den 9 december 1842, ib. 1843. - Predikan hållen vid riksdagens slut år 1848. Sthm 1848. - Tal vid nvigningen af Sköns nya kyrka den 29 september 1850. Hsand 1850. - Predikan, hållen vid riksdagens afslutande i Stockholm den 10 mars 1858. Sthm 1858. - Tal vid Alnö kyrkas invigning i Medelpad d. 4 okt. 1863. - (Tillsammans med *J. A. Säve* och *Jos. Backlund*): Jesu bergspredikan. Fragment ur ett revisionsförsök öfver gamla öfversättningen, med upplysande noter och anmärkningar; af *Trio*. Sundsv. 1845.

¹ Hernösandsposten 1876, n. 49.

13. Dokt. **Anders Fredrik Beckman** (1864-75), f. i Hjälstads församling, Västergötland, 23 okt. 1812, son af v. pastorn och komm. mag. Fredrik Beckman och Inga Margareta Warodell. Inskrefs underårig såsom stud. i Upsala 15 juni 1825, promov. fil. mag. 1836. Docent i teor. filos. 1837, teol. kand. 18 maj 1841, prästsv. 27 maj s. å., docent i dogm. och moral s. å., brunnspred. vid Sätra s. å., utn. filos. lekt. i Skara 15 dec. s. å., teol. lektor därst. 16 nov. 1842, tilltr. 1843, gymn. rektor 1844, höll tal till firande af kon. Oskar I:s tronbestigning 1845. Teol. adjunkt vid Upsala univ. och khde i Börje 11 jan. 1847, tilltr. omedelbart, förestod flera terminer teol. pastoralis professuren. Teol. lic. 13 1850, professor i dogm. och moral samt khde i H. Trefaldighetförs. 1 aug. 1851, tilltr. 1 okt. Ledamot af k. bibelkommissionen 1853-62. Khde i Gamla Upsala 1 maj 1853. Höll föredrag vid prästmötet i Upsala 1859. Upsala universitets rektor 1859, teol. doktor 1860, förste teol. professor och domprost i Upsala 22 maj 1863, tilltr. 64. Utn. till biskop öfver Hsands stift 13 sept. 1864,¹ tilltr. genast. Ledamot af prästeståndet vid riksd. 1865-66, af riksdagens 1:sta kammare 1867-72; deltog i utarbetande af stadgar för Svenska kyrkans missionsverksamhet bland icke kristna folk. Såsom biskop höll han två prästmöten i Hsand 1866 och 1871 och företog träget visitationer, khde-installationer och kyrkoinvigningar i stiftet med undantag af år 1874-75, då han åtnjöt tjänstledighet för att under utrikes vistelse sköta sin hälsa. Utnämndes 12 aug. 1875 till biskop i Skara stift och frånträdde sin tjänst i Hsand med ingången af sept. månad. Han afled i Skara biskopsgård Brunsbo 24 sept. 1894. Vid meddelandet om dödsfallet aflät Hsands domkapitel till Skara domkapitel en svarsskrifvelse, som tolkade det norrländska stiftets känslor vid sin forna chefs bortgång: »Hernösands stift har särskild anledning att med tacksam saknad erinra sig Eder hädangångne stiftschef. Medan han ännu var i sin fulla mannakraft, verkade han under en följd af år i spetsen för detta mycket kräfvande stift. Han lade härvid i dagen ett nit, som hotade att för alltid bryta hans krafter, och med detta nit enade sig en personlig älskvardhet, som adlades af en varm och innerlig, till efterföljd manande gudsfuktan. Han skall därför i dessa nordliga nejder länge lefva i kärt och tacksamt minne. Och de medlemmar af detta domkapitel, som haft den förmånen att stå den vördade hädangångne personligen nära, skola aldrig förgäta, hvad han för oss varit.»² I afseende på B:s författareskap

¹ Upförd i 1:sta rummet å förslaget ; det andra rummet innehades af prosten dokt. L. Landgren i Delsbo och det 3:dje af dåv. professor C. A. Cornelius.

² N. J. LINNARSSON, Minnesteckning öfver biskop A. F. Beckman vid prästmötet i Skara den 19 aug. 1896. Skara 1896.

må särskildt erinras om hans deltagande i den Boströmska striden om helvetesläran och kritiken af Rydbergs Bibelns lära om Kristus. L.N.O. 1860, K.N.O. 1867; K.m.st.k.N.O. 1873.

G. 1843 m. *Anna Maria Albertina Grenander*, f. 1822, dr till prostén, teol. d:r Elias Christoffer Grenander i Sköfde och Katharina Elisabeth Trozelli.

Barn:

Albert Fredrik Elias, f. 2/2 1846, fil. d:r, i Upsala 1866; d. 15/12 1868.

Ernst Johan, f. 10/5 1850, litteratör, riksdagsman, direktör, godsegare i Pennsylvanien.

Bertha Catharina, f. 13/6 1853, g. 8/1 1885 m. förste arkivarien i Riksarkivet, d:r Per Henning Simeon Sondén.

Tr.: De indole cogitationis, diss. Ups. 1837. - De sanctitate animi in munere sacro obeundo necessaria. Diss. ib. 1846. - Notionem peccati ad normam fidei christianæ thetice explicatura diss., ib. 1851. - Kort undervisning om rätta sättet att katekiseras, af *J. J. Rambach*, Öfvers. och bearb., Ups. 1849. - Akademiska program: Om grunderna för den Heliga skrifts kanoniska anseende, Ups. 1859; Om landsförvisning såsom påföljd för affall från vår evangeliska lära, ib. 1859. - Försök att besvara frågan, hvad Guds församling har att iakttaga till förekommande af ovärdig nattvardsgång (i Ärkestiftets prästmöteshandl. 1859). - Tal vid sv. bibelsällskapets allm. sammankomst d. 27 mars 1861. - Nya Testamentets lära om Christi gudom (aftr. ur Teol. tidskr.), Ups. 1863. - Om den eviga osaligheten. Gransking af »Anmärkningar om helvetesläran, våra teologer och prester allvarligen att förehålla», ib. 1864. - Predikan vid riksdagens öppnande den 24 oktober 1865. Sthm 65. - Tal hållet vid hofpredikanten och kyrkoherden Eric Anders Rosenii jordfästning . . . 5 juni 1866, ib. 1866. - Ord talade vid Carl Olof Rosenii jordfästning . . . 28 febr. 1868, ib. 1868. Är Kristus i sin förut-tillvaro idealmenniskan och icke Gud? Hsand 1868. - Bön i Hernösands domkyrka vid Carl XII:s minnesfest d. 30 nov. 1868, ib. 1868. - Några beriktiganden i afseende på en artikel i Sv. Tidskr., benämnd »Striden om Kristi gudom mellan hr V. Rydberg och biskop Beckman», 1870. - Om betydelsen af Christi försoning (aftr. ur Teol. tidskr.). - Predikan på klagodagen den 20 okt 1872. Hsand 1872. - Hvarför jag ingick i Hernösands Nykterhetsförening. Samtal mellan vänner, ib. 1874. - Herdabref och sändebref till prästerskapet i Hernösands och Skara stift, prästemöteshandlingar, predikningar m. m. - Utg. Tidskrift för svenska kyrkan, i förening med L. A. Anjou. Ups. 1849-51 och Teologisk tidskrift, 1860-67, i hvilka tidskrifter han publicerat ett antal uppsatser och recensioner, så ock i tidskr. Frey, Litt. fören. tidn., Eos och Wäktaren.

[*Litt.:* Hsands stifts. matr. 1874, Skara stifts matr. 1886, Minnesteckning af *N. J. Linnarsson* vid prästmötet i Skara 1896. - Lefnadsteckning af *Hj. Danell* (i Sv. biogr. lexikon, red. af *B. Boethius*).]

14. Dokt. **Lars Landgren** (1876-88), f. 14 maj 1810 i Öster Våla förs. i Upland; fadern, en sträfsam jordbrukare och arrendator var af mera barskt lynne, modern rikt begåfvad på hufvudets och hjärtats vägnar. Under gossens späda år flyttade de till Tierp. Stud. i Upsala 1827. Fadern ville ha honom till präst, men sonen föresatte sig att först bli fil.

magister, och då han vägrades allt understöd från hemmet för gradualstudier, tog den unge studenten afsked med de orden: »Nu kommer jag ej tillbaka, förrän jag är magister». Under konditioner och vikariat fortsatte han sina studier med sådan framgång, att han redan 1833 vid 23 års ålder promoverades. V. kollega i Hudiksvall ht. 1832, v. kollega i Gefle ht. 1833-vt. 1836, apologet vid Upsala katedralskola 12 dec. 1835, teol. kand. 16 okt. 1838. Rektor i Hudiksvalls skola 14 dec. 1839, tilltr. 1840; prästv. 9 sept. 1841 och aflade past. ex. 22 sept. s. å. Utn. khde i Delsbo 27 juli 1842, tilltr. 1844, v. kontr. prost 16 apr. 1845, ord. kontr. prost 26 nov. s. å. Inom kort vann han stort anseende både som själsörjare och ordningens upprätthållare i pastoratet. Socknen var nämligen redan vid den tiden illa beryktad som tillhåll för tjufvar, lönnbrännare och vilda slagskämpar. Här verkade han i sannt apostolisk anda till samhällets omdaning. Berättelser gå, huru han till en början varit utsatt för mordiska stämplingar, men genom frimodighet och oräddhet i uppträdandet och tack vare sitt imponerande yttre och sin bjudande stämma lyckades inge respekt äfven i mera förhärdade sinnen. Genom det varma hjärtelag, som sken fram ur hans handlingar, åstadkom han snart ett förvånande omslag bland ortens befolkning och blef slutligen betraktad som en vördad fader af sina församlingsbor. Var riksdagman 1856, 62, 67 och 68. Teol. d:r 7 sept. 1860, preses vid prästmötet i Upsala 1865. Uppförd å biskopsförslag till Visby 1858 och till Hsand 1864. Ånyo uppsatt i 2 rummet och utn. biskop i Hernösand 10 mars 1876, tilltr. i maj s. å. Under ömsesidig sorg och saknad lämnade han Delsbo, men i det vidsträckta norrländska stiftet fick han ett verksamhetsfält, än mer motsvarande hans egenskaper och förmåga. I det minnestal, som lektor W. Carlgren höll öfver honom vid prästmötet i Hsand 1890, har han gifvit en förträfflig karakteristik öfver hans personlighet, hans starka storvulna väsende, rika begåfning och arbetsamhet, hans fasta, orubbliga evangeliska tro och kärlek till svenska kyrkan, hans ifver för folkupplysning och skolors upprättande, icke minst i lappmarken och finnbygderna, där han uthärdade otroliga mödor och besvär på sina visitationsresor. För afhjälpande af prästbristen inom stiftet inkallade han unga män från andra stift, hvilka med dispens från akademiska prof af honom själf undervisades till prästexamens afläggande. Prästmöten höllos i Hsand åren 1877 och 1883. För kyrkornas äldre minnen bar han synnerlig omsorg, var ock grundaren af såväl Helsinglands fornminnessällskap som Ångermanlands fornminnesmuseum. I sammanhang härmed må erinras, att han blef ledamot af Nordisk Oldskriftsselskab i Köpenhamn 1862, K. Vitterh., hist. och antikv. Akademien 1878 samt Kgl. Vet-

skapsakademien 1884. Upsala Univ. bibliotek förvarar åtskilliga bref från biskop Landgren till dåvarande ecklesiastikministern C. G. Malmström (1878-80), hvilka äro belysande för den samvetsgrannhet, med hvilken de kyrkliga stiftsfrågorna behandlades. Han afled Långfredagen 30 mars 1888 och hans sista ord voro: »Herren upplyfte mig och oss alla genom den heliga anda». Ett väldigt grofhugget gråstensblock utmärker hans graf på Hsands kyrkogård. Vid hans död upphörde Säbrå att vara biskopsprebende. L.N.O. 1856, K.N.O. 1876, K.m.st.k.N.O. 1884.

G. 1) 1842 m. *Mathilda Augusta Ferner*, f. 1817, inspektorsdotter fr. Iggesunds bruk; d. 15/12 1861 i Delsbo.

2) 1865 m. *Klara Maria Martinsson*, f. i Sthm 1828, inspektorsdotter; d. i sitt hem i Hsand 11/1 1922.

Barn (alla i första giftet):

Mathilda Kristina, f. 1843, g. 69 m. khden N. J. Mohlin i Älfkarleby; d. 1872.

Johan Fridolf, f. 14/11 1845, studerande; d. 17/6 1866 i Delsbo prostgård.

Karl Algot, f. 6/7 1850, d. 7/9 1872 sammastädes.

Tr.: Anacreontis, Melici vates Od. 75-80, præ. *J. Tranér*. Ups. 1831. - Sophistæ dialogi Platonici particula suethice reddita, p. 1, præ. *P. D. A. Atterbom*, ib. 1833. - Tal vid Hudiksvalls nykterhetsförenings sammanträde den 15 nov. 1840. Gefle 1840. - Om grunderna till bibelns utläggning med hänseende till dagens theologiska strider. Ups. 1842. - Sändebref till herr pastor Hedbergs vänner om aflösningen. Hudiksv. 1850. - Nytt sändebref d:o, ib. 51. - Några anmärkningar vid herr mag. Vibergs bok Hvilken bör döpas och hvaruti består dopet? Söderhamn 1854. - Grunddragen till läran om dopet. Gefle 1854, Uppl. 2, ib. 59. - Grunddragen till läran om kyrkan. ib. 1856; Uppl. 2, 74. - Grunddragen till läran om helgelsen, Ups. 1862. - Ämnen för theologisk discussion vid Ärkestiftets presterskaps möte i Upsala 1865. - Grunddragen till läran om Gud, ib. 1865. - Grunddragen till läran om rättfärdiggörelsen, Hudiksv. 1869. - Öfversigt öfver de protestantiska missionernas uppkomst och närvarande tillstånd, 1, 2. Hudiksv. 1871-72. - Uppsatser i Tidskrift f. sv. kyrkan: Om anti-nomistiska rörelserna i Helsingland (1849), Det nya lifvet (1851). - I Teolog. tidskrift: Om skottiska frikyrkans upphof och utsigter (1861), Svenska kyrkans närvarande ställning (s.å.), Bibelns lära om Kristus (1868), Folkskolan och kristendomen (1870), äfven särskildt utg.; Indiska reformatorer (1871), Roms magt (1873), Ett besök i Lyon (1874), Kristendomens världsvälde (1876), Svar till pastor Bernard (s. å.), Några ord om Læstadianismen och biktläran (1880), Tal och uppsatser i Läsning för folket och i tidningar, hvaribland må nämnas Promemoria om lapps-koleväsendet och svenska språkets spridande i finnsoknarna (i Hernäsandsposten 1879, n. 116, 117) samt åtskilliga smärre skrifter mot separatister och baptister.

[*Litt.:* Ups. Ärkestifts matr. 1850; Ups. Ärkestifts herdaminne, D. 4, utg. af *L. Nyström* 1893; Minnestal, hållet vid biskopen, doktor L. Landgrens begrafning af *Anton Lundström*. Hsand 1888. - Handlingar rör. prästmötet i Hsand 1890. - Biskop L. Landgren. En lifsbild af *W. M. Carlgren*. Ups. 1908.]

15. Dokt. **Martin Johansson** (1888-1908), f. 9 sept. 1837 i Villstads förs. af Jönköpings län. Föräldrar: folkskoleläraren Emanuel Johansson och skollärarinnan Brita Månsdotter. Biträdde å kronofogdekontor 1850-54, studerade vid Jönköpings lärov. ht. 1855-vt. 1858, stud. ex. i Upsala 7 sept. 1858, prom. fil. d:r 30 maj 1863, teol. kand. ex. 14 dec. 1865. Efter aflagdt specimen till den sökta teol. adjunkten vid Lunds univ. 1866, uppförd af teol. fakulteten i första och af akad. konsist. i andra rummet. Speciminerade för adjunkten i pastoral-teologi vid Upsala univ. ht. 1869. Gjorde såsom Thunisk stipendiat utl. vetenskaplig resa 1866-67, prästv. i Vexjö 5 okt. 1866, docent i Nya testamentets exegetik 10 jan. 1866, teol. fakultetens notarie ht. 1867-vt. 1870; past. adj. i Hel. Trefaldighets förs. okt. 1868-mars 70, utn. adjunkt i pastoral-teologi och khde i Börje 17 febr. 1870, tilltr. 1 maj s. å., adjungerad ledamot af Upsala domkapitel 28 maj 1870, förestod professuren i pastoralteologi ht. 1871-ht. 75 och under läsåret 1876-77, utn. professor i dogmatik och moralteologi 10 aug. 1877. Teol. doktor 1877, tilltr. Gamla Upsala prebendepastorat 11 dec. 1879, ombud för ärkestiftets prästerskap vid allmänna kyrkomötet 1878, för Upsala teol. fakultet vid 1883 och 1888 års kyrkomöten, inspektor för Fjellstedtska skolan 1878, ledamot af Kgl. Bibelkommissionen 16 maj 1878, uppförd på förslagsrum till biskop i Västerås 1884. Utn. till biskop i Hernösands stift 12 okt. 1888, tilltr. ämbetet efter installationen 11 nov. s. å., men löneförmånerna först 1 maj 1889. Ledamot, af kyrkolagskomitén 1890. Närvarande såsom självskrivet ombud vid kyrkomötena 1893, 1898 och 1903. Utom visitationer, kyrkoinvigningar och öfriga ämbetsförrättningar höll biskop Johansson prästmöten i Hsand 1890, 1897 och 1904. Hans episkopat kan sägas karakteriseradt af tre stora uppgifter: den första den brännande frågan om prästbordens skogsafkastning och försöken att skydda prästerskapets rätt gent emot domänstyrelsen, under hvars kontroll prästskogarne lagts, den andra om nya församlingsbildningar; och den tredje om Hsands stifts delning, hvilken fråga biskop Johansson tog i sin starka hand och på hvars lösning han nedlade ett otroligt kräfvande arbete. Utvecklingen af stiftets kyrkliga förhållanden hade nu tagit så jättelika proportioner, att stiftsstyrelsen dignade under den administrativa arbetsbördan. En delning var både ofrånkomlig och billig. Och att den slutligen genomfördes är en af biskop Johanssons outplånliga förtjänster. Segern vanns visserligen på bekostnad af ett annat stifts indragning, men detta kan ej läggas honom till last. Biskop Martin Johansson afled i Hsand 26 juni 1908, och hans och hans makas stoft fördes till Upsala minnesrika kyrkogård. L.N.O. 1883, K.N.O. 1.kl. 1891; K.m.st.k.N.O. 1899.

G. 15/6 1870 m. *Vendela Magdalena Rappe*, f. 19/10 1836, dotter till gods-egaren, löjtn. friherre Adolf Fredrik Rappe och Ulrika Katarina Vilhelmina Hammarskjöld; d. i Hsand 30/9 1899.

Barn:

Adolf August Emanuel, f. 21/9 1871, teol. kand., undervisningsråd.

Brita Ulrika Elisabet, f. 15/2 1873, g. 1895 m. khden Karl Teodor Rogberg i Sigtuna.

Sigrid Maria, f. 19/10 1874; sånglärarinna vid Kalmar flickskola.

Marta Hedvig Karolina, f. 11/10 1876, g. 1907 m. Carl Leonard Östman, khde i Riseberga (Lunds stift).

Anna Vendla, f. 9/5 1878, folkskollärarinna i Upsala.

Martin Teodor Kristofer, f. 29/12 1879, d. 27/1 1881.

Emmy Helfrid Lydia, f. 2/7 1882, bosatt i Upsala.

Tr.: *A. Monod*, »Penningvännen» och »Guds plan», öfversatta af M. J. 1859 (anon.). - *Elegiæ quædam Propertii suethicis versibus expressæ*. Comm. acad. Ups. 1862. - *De æterna Christi præexistentia quid in evangelio Ioannis traditum est?* (Lunds univ. årsskr. 1866). - *De nya evangelieperikopema till vägledning för studerande och prester praktiskt behandlade*. Första årg. D. 1-3. Ups. 1869-75, Uppl. 2. 1875-89, Ny uppl. 1896-97, Andra årg., ib. 1893. - *Några tankar om bibelläsning*, tal i erkestiftets bibelsällskap 1875. - *Om det lutherska kyrkobegreppet* (Ups. univ. årsskr. 1877). - *Nya Testamentet*, proföfversättning år 1882; normalupplaga 1883 (båda dessa arbeten i förening med A. N. Sundberg och C. A. Torén). - *Tal vid fru E. Mohlins* (f. Wieselgren) jordfästning. Sthm 1886. - *Föredrag vid prestmötet i Hernösand 1890* (Några tankar angående konfirmationen; Tillståndet i Hernösands stifts församlingar). - *Predikan vid allm. sv. lutherska presskonferensen 1893*. - *Predikan på Fastlagssönd*. (i Sthms Dagbl. predikobil. 2, 1893). - *Predikan på Långfredag* (i Predikn. öfver Nya text., utg. av Evang. Fosterl. stift., Årg. 1, 1898); pred. på Juldagen (d.o. Årg. 2, 1899). - *Hernösands stifts delning, en lifsfråga för Norrland och Sverige*, Ups. 1902. - *Tillståndet i församlingarne inom Hernösands stift* (i Handl. rör. prestmötena i Hsand 1897 och 1904). - *Utgifvit Teologisk tidskrift* (i förening med andra utgifvare under åren 1868-75, såsom ensam utgifvare 1876-89), författat bland annat häri intagna uppsatser: *Om Teodor Parker såsom teolog*; *Om betydelsen af begreppet Guds rike*, i Nya Test. (1868), *Om principerna för val af bibeltext till den kristliga predikan* (1869); *Åtskilliga uppsatser om »läseri» och »lekmannaverksamhet»* (1871-73); *Några grundsatser med afseende på den kyrkliga psalmen*; *Återblick på 1873 års kyrkomöte* (1874); *Om kasualtal* (1876); *Om kyrkans uppgift gent emot andra samfundsformer* (1878); *Återblick på 1878 års kyrkomöte* (1879); *Om betydelsen af ordet αὐωνιός i det Nya testamentet* (1880); *Ett desiderandum i fråga om prestbildningen* (1881); *Frimureri och nykterhet* (1882); *Liturgiskt ogräs*; *Ett par uppsatser ang. proföfversättningen af N. T.* (1883); *Återblick på 1883 års kyrkomöte*; *Nytestamentliga satser angående försoningen*; *Om upprättande af förslag enligt den nya presterliga befordringslagen* (1884); *Ännu en gång om försoningen i Kristus* (1885); 1686-1886, en kyrklig tidsparell; *Om Kristi öfverstepresterliga förbön*; *Angående prestexamen* (1886); *Några ord om separatistisk sakramentsförvaltning*; *Dogmatiska anmärkningar ang. försoningen* (1887); 1888 års kyrkomöte; *Anteckningar från en resa i svenska Finnmarken* (1889). Hans föreläsningar i dogmatik (i egenhändig handskrift) förvaras i Upsala univ. bibliotek, skänkta af arfvingarne.

[*Litt.*: Upsala Univ. matrikel 1883. Hsands stifts matrikel 1896. - Minne fr. biskop Martin Johanssons begrafning. Hsand 1908. - Minnestal öfver biskop M. Johansson af *C. J. E. Hasselberg* i Handl. rör. prästmötet i Hsand 1911.]

Efter Luleå stifts afskiljande begynnes biskopsserien med

16. Dokt. **Ernst Frithiof Lönegren** (1910-), f. å. Djurgården, Hedvig Eleonora förs. i Sthm 15 juli 1862. Föräldrar: Gustaf Walther Leopold Lönegren, generaltulldirektör, förutv. statsråd, och Sofia Karolina Wilhelmina Bodman. Efter mogenh. ex. i Norrköping 1880, stud. i Lund vt. 1881, prästv. för Linköpings stift 21 juni 1887, v. pastor och v. komm. i S:t Lars till 1 maj 1889, fängelsepred. i Linköping 18 nov. 1887-30 apr. 1895; dessutom v. pastor i Kärna 1 maj 1889 till 30 apr. 1895, komm. i S:t Lars 30 dec. 1893, tilltr. ej; utn. khde i Öveds patronella pastorat, Lunds stift 18 maj 1894, v. pastor därst. 1 maj 1895, tilltr. 1896; pastor och föreståndare vid Sv. Diakonissanstalten å Ersta i Sthm 20 okt. 1898, tilltr. 1899; tjänstgör. e. o. hofpredikant 19 maj 1906, uppförd å 3:dje förslagsrummet till biskop i Linköping 1907; kallad till prof för kyrkoherdebefattningen i S:t Olai, Norrköping 1908, men antog ej kallelsen. Biskop öfver Hernösands stift och kyrkoherde i Hernösand 22 jan. 1909, tilltr. 1910; frånträdde pastoratet 1913. Teol. dokt. 31 okt. 1917. Var ordförande i Stockholms prästsällskap 1908-09; innehade statens resestipendium 1901. OIIS.Gbmt 1907; LNO 1910; KNO 1 kl. 1911; K.m.st.k.NO 1919.

G. 1) 3/12 1889 m. *Ester Viktoria Hellström*, f. i Norrköpings S:t Olai 4/11 1864, dotter till stadsingenjören därst. Bror Leonard Hellström och Virginia Holmström; d. i Sthm 1899;

2) 27/1 1903 m. *Emma Maria Johanna Stålhös*, f. i Nyköping 19/6 1867, dotter till landssekreteraren i Västerås Carl Erik Stålhös och Emma Charlotta Rehbinders.

Barn i förra giftet.

Ruth, f. i Kärna 26/4 1890, g. 16/6 1915 m. Arne Olof Arbman, khde i Hässjö;

Gustaf Allvar, f. ib. 20/9 1892, agronom; g. 27/5 1919 m. Eva Norström;

Anna, f. ib. 1/2 1894, d. 17/2 1895;

Bror Gösta, f. i Öved 26/1 1896, d. 17/12 s. å.

Ernst Gunnar, f. ib. 9/5 1897, löjtnant vid Kgl. Fortifikationen;

Elisabeth, f. ib. 25/2 1899, telegrafist.

I senare giftet:

Sigfrid Karl Gustaf, f. i Katarina förs., Sthm 7/9 1905;

Gustaf, f. Hsand 9/1 1910.

Tr.: Fem predikningar i Söndagsvännen. Sthm 1893-95. - Predikan vid Kärna kyrkas invigning. Link. 1894. - Förstår Du då vad Du läser? Liten bibelnyckel. Lund

1905, 1912 (öfvers. till norskan). - Söndagsbarn-lyckobarn. Fritt från tyskan. Lund 1898, 1907. - Minnesskrift till Sv. Diakonissanstaltens femtioårsjubileum. Sthm 1901. - Vänden om, botdagspredikan. Sthm 1906. - Mot målet, predikan vid prästkongressens avslutningsgudstjänst. Sthm 1906. - Luthers kyrka och kärlekens gärningar, högtidstal. Sthm 1901. - Hur blir man diakonissa? Sthm 08, Hsand 20. - Herdabrev till Hsands stifts prästerskap 1909. - Den nya könsmoralen. Sthm 1911. - Varföre jag är s. k. absolutist. ib. 1912. - Louise Fryxell en lifsbild från diakonissvärlden. Sthm 1908 (aftr. ur »Febe»; övers. till tyskan). - Tio julskrifter, ib. 1900-09. - C. O. Rosenius, ib. 1913. - Biblen och vårt folk. Högtidstal i Sv. Bibelsällskapet, ib. 1912. - Norrländskt kyrkoliv (I »Vår Kyrka» 2. Sthm 1916). - Diakoni och församlingsliv, Luleå 1916. - Inledningsföredrag och ämbetsberättelser i prästmöteshandlingar 1911 och 1919. Utgaf Olivebladet och julkalendern Febe 1899-1909, Vårt stift sedan 1913. Dessutom åtskilliga småskrifter, predikningar, skriftetal, tidskriftsuppsatser, recensioner, m. m.

FÖRSTE BISKOP I LULEÅ STIFT.

Dokt. **Olof Bergqvist**, f. i Brunskog af Karlstads Stift 24 sept. 1862. Föräldrar: Per Olsson, hemmansägare, och Maria Olofsdotter. Efter mogenhets.ex. i Karlstad stud. i Upsala ht. 1884, teol. fil. ex. 30/1 1886, teol. kand. 30/5 1892, prästv. i Karlstad 12 juni s. å., v. pastor i Gellivare; utn. khde i Gellivare 28 nov. 1896, tilltr. 1898, erhöll extra ansökningsrätt till regala pastorat 26 sept. 1902. Biskop öfver Luleå Stift 29 febr. 1904, tilltr. genast. Teol. dokt. 26 apr. 1907. Uppförd i 3:dje rummet å förslag till biskop i Karlstad 1907, Landstingsman sedan år 1894. Ordf. i Norrbottens läns landsting 1921. Ledamot af Riksdagens Första kammare fr.o.m. 1912. LNO 1904, KNO 1 kl. 1906, K.m.st.k.NO 1914, RC XIII:sO 1919.

G. 12/9 1893 m. *Johanna (Hanna) Aurora Norbäck*, f. i Arvika 26/4 1868, dotter af J. G. Norbäck, fabrikör, och Aurora Rudberg.

Barn:

Anna Maria Aurora, f. i Gellivare 17/6 1894; g. 1918 med civilingenjören Tage Thomasson, Hälsingborg.

Maggi, f. ib. 2/2 1896, sjuksköterska.

Olof Ragnar, f. ib. 30/4 1901, teknolog.

Karin, f. 30/11 1902.

Johan Gustaf och *Per Erik* f. 13/12 1907.

Tr.: Om missionen bland Kaitomlapparna under 1700-talet (i Kyrklig Tidskrift, Ups. 1897); Missionen bland Kaitomlapparna intill år 1850 (ib. 1899); Symbolum apostolicum (ib. 1903). - Det kristna dopet enligt Nya testamentet. Luleå 1903. - Tills. med *Fr. Svenonius* utg.: Lappland, det stora Svenska framtidslandet. En skildring i ord och bild af dess natur och folk. Sthm 1907-08. - Den andliga odlingen i Norrbotten och dess utveckling (jubileumsskriften Norrbotten 1921). - Ett större antal uppsatser och recensioner m. m. i olika arbeten, tidskrifter och tidningar, äfvensom inledande föredrag och utförliga ämbetsberättelser till prästmötena i Luleå 1908, 1915 och 1921. - Motioner och riksdagsanföranden.